

STUDIA IURIDICA

61

MISCELLANEA

MISCELLANEA

Studia Iuridica tom 61

MISCELLANEA

Warszawa 2015

Rada Programowa

Grażyna Bałtrusajtys (przewodnicząca), Jan Bleszyński, Zdzisław Galicki,
Hubert Izdebski, Jacek Lang, Maria Rogacka-Rzewnicka, Marek Wąsowicz,
Beata Janiszewska (sekretarz)

Członkowie Rady Programowej afiliowani za granicą

Marc Bors (Uniwersytet we Fribourgu), Michael Martinek (Uniwersytet w Saarbrücken),
Alessandro Somma (Uniwersytet w Ferrarze), Elena V. Timoshina (Uniwersytet w Sankt
Petersburgu)

Recenzenci „Studia Iuridica” w 2015 r.

Francisco Javier Andrés Santos, Wojciech Dajczak, Włodzimierz Kamyszanski, Luz Maria
Martinez Velencoso, Andriej Łusznikow, Bronisław Sitek, Jakob Fortunat Stagl

Redaktor naczelny

Tomasz Giaro

Redaktor tematyczny

Łukasz Pisarczyk

Redaktor językowy

Radosław Pawelec

Sekretarz Redakcji

Adam Niewiadomski

Projekt okładki i stron tytułowych

Jakub Rakusa-Suszczewski

Redaktor prowadzący

Dorota Dziedzic

Redaktor

Krystyna Dziewanowska-Stefańczyk

Opracowanie redakcyjne streszczeń anglojęzycznych

Robert Stępień

Skład i łamanie

Barbara Obrębska

© Copyright by Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego 2015

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana.

„Studia Iuridica” znajdują się w wykazie czasopism punktowanych przez Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego na potrzeby oceny parametrycznej jednostek naukowych.

ISSN 0137-4346

ISBN 978-83-235-2157-0

Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego

00-497 Warszawa, ul. Nowy Świat 4

www.wuw.pl; e-mail: wuw@uw.edu.pl

Dział Handlowy WUW: tel. (48 22) 55 31 333; e-mail: dz.handlowy@uw.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.wuw.pl/ksiegarnia

Wydanie 1

SPIS TREŚCI

<i>Bahyt Altinbasov, Nurbek Khairmukhanmedov</i> – Analiza porównawcza kształcenia personelu naukowego w Kazachstanie i za granicą	9
<i>Mikołaj Budzikowski</i> – Problemy interpretacyjne zbiegu norm prawa UE z prawem krajowym na przykładzie rynku cukru	23
<i>Paweł Czechowski, Adam Niewiadomski</i> – Wybrane problemy prawne współczesnych form ochrony przyrody na przykładzie parków narodowych i sieci obszarów Natura 2000 z uwzględnieniem koegzystencji rolnictwa	35
<i>Waldemar Gontarski</i> – Satyra antyczna a współczesne standardy prawne wypowiedzi prasowej	53
<i>Przemysław Litwiniuk</i> – O problemie przeniesienia własności akcji rolniczych rynków hurtowych na rzecz Skarbu Państwa	127
<i>Filip Ludwin</i> – Podział władzy podziałem suwerenności. Rozumienie zasady suwerenności ludu i zasady podziału władzy od XVII do XIX w.	141
<i>Włodzimierz Makoda</i> – Zagadnienia regulowania prawnego stosunków w dziedzinie własności przemysłowej. Analiza praktyki sądowej	173
<i>Konrad Marciniuk</i> – Podział nieruchomości – zagadnienia administracyjnoprawne	181
<i>Justyna Markowska, Witold Kowalczyk</i> – Niektóre aspekty materialnoprawne i procesowe instytucji <i>punitive damages</i> z perspektywy polskiej	211
<i>Adam Niewiadomski</i> – Nowy system funkcjonowania europejskich systemów pomocowych dla rolników gospodarujących na obszarach Natura 2000 w perspektywie finansowej 2014–2020	233
<i>Mateusz Jerzy Nocuń</i> – Konstytucjonalizacja prywatnych praw podmiotowych jako przejaw dekodyfikacji. „Prawo dziedziczenia” w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku	251
<i>Adam Nowak</i> – Ochrona gleb w prawie wspólnotowym – w kontekście projektu „Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającej ramy dla ochrony gleb oraz zmieniającej dyrektywę 2004/35/WE”	283
<i>Eugeniusz Riabokoń</i> – Następstwo prawne w stosunku do mienia bezdziedzicznego według ustawodawstwa cywilnego Ukrainy	299
<i>Jan Rudnicki</i> – Kwestia ceny – o różnicy pomiędzy sprzedażą a zamianą	311
<i>Kamil Rudol</i> – Sytuacja prawna wspólnot gruntowych w przeddzień wejścia w życie ustawy nowelizacyjnej	325
<i>Aleksandra Stalmach</i> – O elastyczności prawa prywatnego na przykładzie rzymskiej adopcji	343
<i>Paweł Wojciechowski</i> – Przedawnienie karalności i wykonalności administracyjnych kar pieniężnych	363
<i>Przemysław Marcin Żukowski</i> – Adam Vetulani – Jakub Sawicki. Rzecz o obsadzeniu katedr dawnego prawa polskiego i prawa kościelnego w II Rzeczypospolitej	387

Z Wydziału

Uroczystość wręczenia dyplomu Doktora <i>Honoris Causa</i> Uniwersytetu Warszawskiego Prof. Michaelowi Martinkowi	431
--	-----

In Memoriam

<i>Piotr Winczorek</i> – Czy nauka o państwie jest nauką?	451
Wspomnienie o Profesorze Piotrze Winczorku – <i>Jan Majchrowski</i>	459
Kronika Wydziału Prawa i Administracji UW 2013–2014 – <i>Grażyna Baltruszajtys</i>	465
Konferencje zorganizowane przez Wydział Prawa i Administracji UW w 2013 roku – <i>oprac. Larysa Myrgorodska</i>	533
Konferencje zorganizowane przez Wydział Prawa i Administracji UW w 2014 roku – <i>oprac. Larysa Myrgorodska</i>	539

CONTENTS

<i>Bahyt Altinbasov, Nurbek Khairmukhanmedov</i> – Comparative Analysis of Training of Scholarly Personnel in Kazakhstan and Abroad	9
<i>Mikolaj Budzikowski</i> – Problems of Interpretation of the EU Law Standards Confluence with the National Law on the Example of Sugar Market	23
<i>Paweł Czechowski, Adam Niewiadomski</i> – Selected Legal Issues of Modern Forms of Environmental Protection on the Example of National Parks and the Networks of Natura 2000 Sites, Taking into Account Coexistence with Agriculture	35
<i>Waldemar Gontarski</i> – Ancient Satire and Modern Legal Standards of Press Statements	53
<i>Przemysław Litwiniuk</i> – On the Issues of Transfer of Shares of Agricultural Wholesale Markets to the State Treasury	127
<i>Filip Ludwin</i> – Separation of Powers and Sovereignty of People. Understanding of the Principle of Separation of Powers and the Idea of Sovereignty of People from 17th to 19th century	141
<i>Włodzimirz Makoda</i> – Problems of Legal Regulation of Relations in the Field of Industrial Property. Analysis of Legal Practice	173
<i>Konrad Marciniuk</i> – Division of Property – Administrative Law Issues	181
<i>Justyna Markowska, Witold Kowalczyk</i> – Some Material and Procedural Law Aspects of Punitive Damages from the Polish Perspective	211
<i>Adam Niewiadomski</i> – New System of Functioning of European Aid Schemes for Farmers in Natura 2000 Sites in the 2014–2020 Financial Perspective	233
<i>Mateusz Jerzy Nocuń</i> – The Constitutionalisation of the Private Subjective Rights as a Symptom of Decodification. „Right of Succession” in the Constitution of the Republic of Poland of April 2, 1997	251
<i>Adam Nowak</i> – Soil Conservation under the European Community Law – in the Context of European Parliament and Council Directive on Establishing Framework for Soil Conservation and Amending 2004/35/CE Directive Draft	283
<i>Eugeniusz Riabokoń</i> – Succession to Escheat of Property under the Civil Legislation of Ukraine	299
<i>Jan Rudnicki</i> – The Question of Price – a Difference between Sale and Barter	311
<i>Kamil Rudol</i> – Legal Situation of Common Lands on the Eve of the Common Lands Act Amendment	325
<i>Aleksandra Stalmach</i> – Elasticity of Private Law Exemplified by the Roman Adoption	343
<i>Paweł Wojciechowski</i> – Statute of Limitations of Administrative Fines	363
<i>Przemysław Marcin Żukowski</i> – Adam Vetulani – Jakub Sawicki. The Way of Appointing Ancient Polish Law and Ecclesiastical Law Departments in the Second Polish Republic	387

On Faculty

Ceremony of the Warsaw University Doctor <i>Honoris Causa</i> Award to Prof. Michael Martinek	431
--	-----

In Memoriam

<i>Piotr Winczorek</i> – Is the Theory of the State Still a Science?	451
Recollection of Professor Piotr Winczorek – <i>Jan Majchrowski</i>	459
Chronicle of Faculty of Law and Administration of the Warsaw University, 2013–2014 – <i>Grażyna Baltruszajtys</i>	465
Academic conferences held at the Faculty of Law and Administration, University of Warsaw in 2013 – <i>oprac. Larysa Myrgorodska</i>	533
Academic conferences held at the Faculty of Law and Administration, University of Warsaw in 2014 – <i>oprac. Larysa Myrgorodska</i>	539

Bahyt Altinbasov

L. N. Gumilyov Eurasian National University

Nurbek Khairmukhanmedov

L. N. Gumilyov Eurasian National University

COMPARATIVE ANALYSIS OF TRAINING OF SCHOLARLY PERSONNEL IN KAZAKHSTAN AND ABROAD

1. THE IMPORTANCE OF THE STUDY

Integration of Kazakhstan into the world of higher education gives rise to the question of unification of academic degrees as well as of training system for the scientific and pedagogical personnel. The trend of the world economy poses similar problems in the majority of the countries with national characteristics as well as in reference to global laws governing the educational systems. For example, there are many problems concerning the integration of Kazakhstan with the European education system. To address these problems successfully it is useful to conduct a comparative analysis of the emergence, formation and development of systems of postgraduate education. This will allow to identify some positive experience which could be effective in improving the national education system.

In Kazakhstan, the doctorate was traditionally considered as the vertex grade of higher education. Focused on training researchers, it reflected values and meanings of the university education, based on the combination of the traditions and values of scientific work, knowledge and pedagogical mission of preservation and transmission of cultural heritage. As integral part of the academic world and higher education system of researcher training it also faces the need to revise its guidelines and forms as well as to adapt itself to new socio-cultural and economic circumstances.

One of the key factors of such transformations is a deeper involvement of Kazakhstan in the process of globalization in education and science. One example of such an involvement is the participation of Kazakhstan in the Bologna process. This political process, aimed at improving quality of training and mobility of skilled workers in the European Union, has become the basis for reforming the vocational education system in Kazakhstan and other countries. The Bologna

Agreement considers the doctorate as the third step of higher education, which should also build upon its basic principles. Besides the EU a powerful center of influence on the development of university have the U.S. and the Anglo-Saxon culture which attract a growing number of young researchers.

In this way, Kazakhstan faces presently global trends in the training of researchers, even if these trends have not found so far a deeper reflection in the domestic doctrine.

However, management reform and new legislation in the field of undergraduate and postgraduate education in times of integration and globalization have already generated fierce debates among scholars and politicians. Organizational and legal issues in research training through educational programs such as master and doctoral PhD does not go off the agenda. Organization and implementation of educational and scientific activities in the postgraduate education also requires some adjustment. The abovementioned problems of postgraduate education indicate the relevance of the issue among the academics.

Moreover, the analysis of Education Research shows that this branch of study is in Kazakhstan not sufficiently developed. Today, there are numerous studies of foreign scholars dedicated to the scientific training as an international legal phenomenon, such as D. Crosier, L. Purser, H. Smidt, *Universities Shaping the European Higher Education Area*. The EUA Report “Tendencies of universities form the European space of the higher education” (2007), V. I. Baydenko, “Conceptual model of state educational standards of competency” (2004), V. V. Laptev, “Problems in the training of highly qualified scientific personnel at the present stage of development in science and society” (2006), etc. These works stress a great social significance of the integration process in the higher and postgraduate education in foreign countries. However, there are still no scientific papers, reflecting the substantial analysis of the Kazakh system of scientific training.

2. THE CHIEF ANALYSIS

It is common knowledge that in March 2010 Kazakhstan with its 60 universities has officially joined the Bologna Agreement and became the 47th full member of the European Higher Education Area. It signified a transition to a three-tier model of training: Bachelor – Master – PhD, based on the principles of the Bologna Declaration, also known as the Great Charter of European Universities¹. According to this document, Kazakhstan implements a model of modern doctoral PhD, aimed at preparing a new format of a young scholar oriented towards the world of scholarship.

¹ See the Internet site of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan.

In Kazakhstan, the training in doctoral PhD is underway since 2005, but only in 2011 the degree “Doctor of Philosophy PhD” was formally given the status of academic grade. Universities in recent years has trained about 450 doctoral students, of whom 105 have been awarded the degree of Doctor of Philosophy (PhD).

About the training of researchers there was a lengthy discussion in Kazakhstan, and not only in Kazakhstan. As a matter of fact, in some countries of Eastern Europe, where all the old degrees were largely replaced by the new, emerged the same problem of correspondence between the “old” and the “new” degrees. Many scholars wonder whether this system of doctoral training displays remarkable benefits or not. And what should the bearers of the old doctoral diploma do: Is their grade equal to the Bachelor or to the Master degree, and is the degree of candidate of sciences equal to the degree of Doctor in the sense of PhD or not? Asking the same questions, our study aims to analyze various education methods of doctors, PhDs and professors in foreign countries and, based on this analysis, to formulate proposals for the further development of the aforementioned institution, which is expected to increase the level of research activity in Kazakhstan.

According to several sources, the doctorate was awarded for the first time in 1130 at the University of Bologna or somewhat later, in 1231 at the University of Paris. The Doctorate (from the Latin verb *doceo*, I teach) appeared in Europe as a license to teach at the medieval university. As you know, only in 2003 the Bologna process included doctoral programs which were qualified as a third cycle of higher education. Since then, much attention is paid to European educational structures, including the quality of doctoral programs.

In accordance to the Trends V Report the doctorate is considered as one of the two models of the organization of doctoral programs. “Doctoral/Research school” is defined there as “an organizational structure that includes only doctoral students. It may be organized around a particular discipline, research theme or a cross-disciplinary research area and/or it is focused on creating a research group/network and is project-driven. It may involve one institution only or several institutions in a network”².

In Europe and the U.S. there was for a long time a significant variety of academic degrees according to the prevailing national educational traditions. Forms of organization and the value of the doctorate have undergone in recent years strong transformations in many countries. For example, prior to the beginning of the 20th century British and American universities had a small number of teachers, usually older scholars, who enjoyed the doctor’s degree. At the same time the German system of higher education required for the position of University lecturer the doctor degree, and this tradition is still widespread in continental Europe. With the growing role of science and the augmenting number of research

² D. Crosier, L. Purser, H. Smidt, *Trends V Report: Universities Shaping the European Higher Education Area*, Report “Tendencies: Universities form the European space of the higher education”, Brussels 2007, p. 27.

universities the importance of doctoral programs begun to increase. Today, the doctorate is a general prerequisite for an academic career, although the doctoral training increasingly cease to be associated with a university career.

Currently in the West there is no uniform system of academic degrees. Traditional systems of doctoral training and certification also differ greatly. In the first approximation, we can only talk about some highly conditional “clustering” of the countries in which these traditions exhibit more similarities than differences. In this sense, studies on the European system of higher education allows to distinguish two types of doctoral studies and their respective degrees.

Within the first type the doctoral research is organized around the academic research. Its results are presented in the form of dissertation, the so-called doctoral thesis, and should in principle be suitable for publication in a peer-reviewed publication, usually in scholarly journals or monographs. They must involve at least a modest contribution to the existing human knowledge. These results are presented to a special committee, composed of a small number of professionals in the field, appointed by the university.

The most common example of this type is the degree of Philosophy Doctor (PhD), which was particularly widespread in the 20th century. Other examples of such degrees are PhD of Engineering (EngD) in the United States and Great Britain, Doctor of Education (EdD), Doctor of Applied Linguistics (DAppLing) and Doctor of Natural Sciences (DScNat) or Dr. r.nat. in Germany etc.³.

It should be noted that the basis of the Anglo-Saxon model, which represents the traditional liberal form of academic education, including some of his eclecticism, becomes now the subject of criticism and encouragement for modernization on the part of the movement “towards Bologna”⁴.

Unlike in France and in Germany, a master’s degree in the United Kingdom, as well as the degree of PhD, refers to a graduate degree. Doctoral (PhD) programs differ significantly as far as the research component and the ultimate goal of the PhD are concerned. Planned durations tend to be of three years. The PhD candidates may be individuals possessing a master’s degree. This degree is in such cases not just a precondition of entering the doctoral training, but an initial stage of preparing a doctoral thesis. In the United Kingdom a considerable part of the dissertation research at the universities is funded with the help of grants⁵.

Doctoral training programs tend to differ significantly from each other depending on the university and the area of study. A doctorate awarded for original research is normally carried out for several years.

³ A. A. Gribankova, *Main tendencies of development of world system of higher education*, “Actual problems of professional pedagogical education” 2011, No. 29, pp. 30–33.

⁴ The higher education in England: www.grata.ru/eduend.htm.

⁵ *Doctoral Studies and Qualifications in Europe and the United States: Status and Prospects. Studies on Higher Education*, Bucharest 2004, 302 pp.

Along with the traditional PhD-programs exists a new direction – the New Route PhD which allows to deepen the competence of doctoral candidates in the field of their basic specialization. The New Route PhD program offers a combination of research and a number of educational modules on the mastery of research methods. Doctoral candidates usually learn them at the master's courses during the first two years of doctoral studies, combining the training with a research project. Since usually the duration of the doctoral program is four years⁶, the final two years focus on preparing the dissertation.

Minimum periods for research and doctoral training may vary considerably: in the United Kingdom the minimum time required for a course of study or research for the PhD amount usually to three years. Prerequisite is the completion of a master's study program.

In Kazakhstan, according to the Kazakhstani Law of the Republic dated 27 July, 2007 Nr. 319-III "On education" the first type of doctorate is a PhD based on the profile of vocational education programs of the graduate study during at least three years⁷.

The second type of doctoral studies is the academic type. In some countries, such as Great Britain, Ireland and some Scandinavian countries, there is a degree of higher level, assigned on the basis of formally submitted portfolio containing published works of a very high standard. Examples of such PhD degrees (Doctor of Science; Doctor of Letters), exist in the United Kingdom and some other countries, such as Denmark (*doktorgrad* of *dr. theol.* which means *Doctor theologiae*), etc.

In France, Germany and Poland this category refers to degrees of postdoctoral qualification (*Habilitation*). However, in some German-speaking countries even the *Habilitation* is not a strictly academic degree, but rather a kind of professional license to teach at a German university. In some other lands the *Habilitand* is formally given the degree of *Doctor habilitatus*⁸.

The main stage of this procedure is the defense of a habilitation thesis. Its preparation involves a number of scientific works of a much higher level than is required for the doctor's degree, both qualitatively and quantitatively. Unlike the doctoral thesis, this dissertation is performed independently, i.e. it is not intended to be guided by a more trained scholar.

The habilitation procedure looks differently in various countries. In Western Europe, a review of the thesis is needed, the so-called backup. The doctoral monograph and other works of the researcher, including in particular his scientific publications, are valued according to an accepted system of punctuation which

⁶ Reading 2006. *Postgraduate and Professional Development Programs*, The University of Reading 2006, 231 pp.

⁷ The law of the Republic of Kazakhstan of July 27, 2007 No. 319-III "About education", www.adilet.zan.kz.

⁸ S. Behrenbeck, *Junior Professorship – The German Way of Tenure Track*, <http://www.oecd.org/>.

covers also teaching activities (publication of textbooks and training lectures) and organizational work in the field of science (participation in international scientific organizations or in boards of editors of international journals, management of research projects etc.).

Unlike in Germany, in Anglo-Saxon countries (U.S., Canada, UK and other) the status difference among doctors of philosophy has only implicit significance. These countries follow a so-called tenure system which means a guaranteed academic position for PhD holders. A university assigns tenure to more qualified doctors of philosophy who have high impact factor publications and other scientific advances. In fact, PhD holders with tenure enjoy higher scientific, administrative and other positions.

Eligible applicants for the scientific degree of DSc (Doctor of Science, Doctor of the profile or habilitated doctor) may be reduced to allow protection only on the basis of a scientific paper on a current problem or in basis of the totality of published works. At the same time, without compromising the requirements for the scientific research, the requirements of international character, such as publications abroad and in international journals, reviews and oppositions to foreign colleagues, periods of foreign training, participation in conferences abroad etc., must be enhanced⁹.

Thus, if we draw an analogy with the domestic system of research training, PhD in the sense of Philosophy Doctor is an analogue of PhD in natural sciences and serves as a passport into the professional science. In the abovementioned English tradition of formal degrees there is no habilitated doctor (*Dr. habil.*) of German style – it is rather an honorary distinction, which fixes already existing status, determining publications, awards and grants.

If the English-speaking countries there are only PhD degrees, whereas in the continental Europe there are doctoral PhD and doctoral Habilitation degrees. Habilitation is important for the sake of career and, in fact, it is an analogue of a doctoral degree in the Kazakhstani domestic sense. As practice shows, in Germany, France, Switzerland, Austria and other countries an expert without habilitation has no right to claim the professorship, and may not be the formal supervisor of undergraduate and postgraduate students. Having defended his habilitation, a specialist in these countries receives the title of *Private-Dozent*.

French doctoral education can only take place in doctoral schools, accredited by the state and subject to the estimate of the National Agency of Higher Education and Research. Doctoral studies in France are regulated by the legislation on the admission requirements for doctoral programs, the organization of research and the final result of training, as well as the assessment and verification of degree

⁹ A. A. Gribankova, *Modern foreign approaches to the training of specialists researchers within the training in postgraduate study*, Materials of the All-Russian scientific and practical conference “PR in Russia: education, tendencies, international experience”, Krasnodar 2008, pp. 91–94.

awarded. Based on the analysis of the university personnel available, of material and information resources, a “contract” valid four years is issued. A new contract will be signed by the National Committee for Higher Education only providing an assessment of training within the specific doctoral school and the evaluation of results obtained during the previous four years¹⁰.

The American educational system has become one of the initiators of the modernization process described. Such trappings of the modern high school, as the credit system, the legally confirmed institutional autonomy of universities, the public and professional accreditation of schools etc., were for the first time developed and tested in the U.S.

The Doctorate is the main distinction of the researchers and teachers training at the U.S. universities. Even if in the U.S. there is only one stage of the doctoral thesis (PhD), logic and language also apply the term “doctorate” in the sense of degree awarded to a graduate of the medicine school. However, in fact and according to the qualification requirements doctoral dissertation in the United States corresponds to the doctoral dissertation in the national education systems¹¹.

In opposition to the American model of researchers training, the European system is characterized by a longer duration and more methodical organization. The American training often includes a five-year PhD-program. In the first two years of training a very large emphasis is placed on practical competences, whereas in subsequent years on research. Unlike in Europe, the U.S. five-year PhD program may receive bachelors.

In contrast to the U.S., in Europe no doctoral training system has been traditionally elaborated. Whereas the American universities created in the early 20th century a broad system of doctoral programs that combine theoretical training courses with practical research, in Europe postgraduate studies implied an individual approach: students apply skills acquired in their research work under the guidance of experienced researchers.

The first national university ranking appeared in the U.S., published in 1983 by the American magazine “U.S. News & World Report”. Subsequently, there were dozens of ratings and league tables of higher education institutions and individual educational programs in high schools, including PhD programs.

In the United States doctoral programs are evaluated both independently and together with many other areas of the educational activities of the university, when universities are ranked in general¹².

¹⁰ *Doctoral Studies: the Siena Experience. Projects Related to the Bologna Process by Universities Austria: How to Assure Quality in New-Style Doctoral Studies?*, Wien 2009.

¹¹ A. A. Gribankova, *Organization of the training of researchers in higher education institutions of the USA*, [in:] *Actual problems of professional pedagogical education*, Kaliningrad 2011, pp. 46-48.

¹² *Quality of education: problems and prospects*, ed. A. V. Petrov, N. Novgorod 2007.

After the time of national rankings passed by, even more influential global ratings appeared, including ratings of specialized PhD programs. Such studies are conducted by professional associations, academies, schools, special rating agencies, media, etc. For example, there is an influential rating of doctoral programs in philosophy called the Philosophical Gourmet Report¹³.

It should be noted that due to these ratings, originating from America, prospective doctoral students actively use information about the universities with PhD programs, published in magazines. Ratings are read by 40% of American students, and 11% said that they are an important factor determining their choice. In the UK, 61% of the students consulted some ratings before making their decision, and 70% considered them to be important or very important. In Germany, 60% of potential doctoral students use the ratings as one of the sources of information on universities and their doctoral programs. Paying attention to the ratings, employers recruit specialists from the prestige universities. Meanwhile ratings are already beginning to usurp the function of quality assurance equal to sampling¹⁴.

According to these data, we are entitled to conclude that under the influence of Bologna agreements mainstream trend, found in most European countries in the researchers training, becomes a widespread introduction of structured doctoral training programs specially created within high schools. In contrast to the U.S., in Europe a structured doctoral training system has traditionally been unknown. As we already stated, since the early 20th century American doctoral programs combine theoretical training courses with practical research, whereas in Europe the training implied an individual approach.

In general, scholarship has shown that the current system of researchers training looks for a way out of the crisis, which was present at the turn of the century in many countries, including Kazakhstan. According to the identified trends the key areas of transformation in the system of university doctoral training programs in Europe and the U.S. encompass complex organizational and pedagogical conditions that allow to implement the following tasks:

- creation of systematic training courses and educational control forms that integrate research training in comparable educational standards;
- strengthening of universal components in preparing research specialist associated with social competence, necessary for a modern representative of the scientific community;
- inclusion of doctoral research in the context of innovation policy of the university and potential commercialization of research results.

¹³ Philosophical Gourmet Report, <http://www.philosophicalgourmet.com>.

¹⁴ E. Hazelkorn, *Are Rankings a Useful Transparency Instrument?*, www.dit.ie/researchandenterprise; *The emperor has no clothes? Rankings and the shift from quality assurance to world-class excellence*, <http://www.oecd.org/edu/imhe/rankings>.

It should be noted that a modern attestation of scientific and scientific-pedagogical personnel is characterized in Kazakhstan by the centralized state control in the sphere of scientific degrees and titles, as well as their awarding by the State. This system has its pros and cons. Currently, science and the proper preparation of doctoral theses are often mistakenly identified. Obtaining a degree is seen as a major stimulus for the progress of science. Under the conditions of insufficient funding, limited demand for scientists, lack of a developed system of support to basic research, insufficient wages of scientists and high school teachers, financial incentives are not working. It does not quite match our economy¹⁵.

No less important is the question of the relationship between the degrees of Candidate of Sciences and Doctor of Philosophy (PhD). Perhaps the latter should be equated to the Doctor of Philosophy, as it is written in Kazakh candidate state diplomas. However, the Institute doctors (which is the highest degree) cannot in our opinion retain their doctor degree in reforming the profile or assign it as the second degree, after a PhD doctorate. First of all, we must keep high the credibility of the PhD developed in a long time.

It is important to find a sound balance between the two tasks: to discover new opportunities and to conserve certain criteria for the selection of the most gifted for the future army of thousands doctors of philosophy (PhD).

It should be noted that in the West exist implicit or explicit analogues of the Kazakhstani PhD. Thus, the German tradition knows the habilitated doctor degree with a status superior to the PhD. The award of this degree is preceded by five to ten or more years of successful research activity after receiving the degree of Doctor of Philosophy. Unlike the PhD, the degree of habilitated doctor does not require the preparation and discussion of a separate thesis, but requires other conditions, such as solid publication of scientific articles and monographs, scientific reports, etc.

If the degree of habilitated doctor or some equivalent degree is accepted in Kazakhstan, it can be assigned to the current PhDs whose number is presently about 1.600. In case the current doctors along with the candidates would be equated to doctors of philosophy, they will treat it as a kind of degradation. This may cause unnecessary stress and dissatisfaction within the scientific community of the country. The best solution seems to be in this situation the introduction

¹⁵ A. Nysanbayev, S. Udartsev, *Preparation and certification of scientific shots and the European standards*, "Adilet Scientific Works" 2005, No. 1, pp. 235–242, and with some editorial changes the same authors: *Preparation and certification of scientific shots and the European standards*, "Education synergetics" 2005, No. 3, ed. A. P. Stukanov, pp. 122–135; *Preparation and certification of scientific shots: movement problems to the European standards*, "Education, science, creativity" 2005, No. 1, pp. 22–28.

of the degree of habilitated doctor and, as has been said, the reintegration of the present doctors to habilitated doctors¹⁶.

It should also be noted that it is very difficult to implement at present qualification requirements for licensing of educational activities. Currently many specialties are not represented in Kazakhstan.

Now scholars are trained only according to the training program for PhD doctors. In the year 2012–2013 500 seats in 84 specialties were allocated for the preparation of PhD. Only 31 universities acquired the authorization to conduct the training program for the doctoral PhD. This is a very small figure, considering the fact that on 1 September 2009 according to the classifier of higher and post-graduate education in Kazakhstan PhD doctoral programs were conducted only in 180 specialties. It means that more than a hundred specialties are absent from the general research training program. Out of the 24 Education majors contained in the state order only 6 specialties were active; out of the 16 in Humanities envisaged only 13 specialties; in the section Law out of the 4 specialties only 2; in the section Art out of the 23 specialties only 1; in Social Sciences and Business out of the 19 specialties only 10, etc. The scope of many specialties is in general not provided for.

In 2012, the majority of national universities received the state order for the training of master's and doctoral PhD. But even in these universities license is in many specialties unavailable. For the purpose of obtaining a license universities must prove their ability to meet the qualification requirements. Especially for training the PhD doctors they are licensed only in fields that correspond to them.

There is also the problem of aging of the present personnel. Now the average age of those with graduate degrees is 56.8 years for doctors and 48.5 years for the PhDs. If no proper system of refreshing the rate will be introduced, in 5 years many specialties will remain without degreed faculty members¹⁷.

The following highly relevant problem is known as the “brain drain”. Evidently, the current Kazakhstani legislation in the field of postgraduate education displays gaps which are contrary to policies of the state in this area. Today in Kazakhstan all dissertation councils for the discussion of theses are closed, being substituted by “seasonal” dissertation councils. As practice shows, in the dissertation council for doctoral dissertations for the PhD degree in law annually about 5–10 people are protected. This number clearly meets the needs of legal science, but the scientific staff does not fully develop domestic science.

Moreover, experience shows that graduates of PhD doctoral program does not go to the research and teaching activities, i.e. they do not work as intended, but go instead to the practice. Here a question arises. Why and for what purpose were they preparing themselves? Why was it necessary to spend huge amounts of

¹⁶ A. Nysanbayeva, R. Kadyrzhanov, “Kazakhstan Truth” of 05.12.2003; S. Udartsev, *Once again about certification of scientific shots*, “News Kazakhstan” of 17.02.2004, p. 8.

¹⁷ Z. T. Abdugarimova, *Problems of preparation of scientific shots in RK*, <http://ippk.tarsu.kz>.

money on training, which completed the doctorate which will not raise the scientific competence of the faculty. This is a clear indication that the parameters set by the state program and plans for its implementation in the field of education and science were not realized.

In order to generate the scientific staff needed by the university the PhD graduates are obliged to the mandatory minimum of five years work at the university, which completes their process of learning. If a doctoral student is to be trained for his intended purpose, he must work a minimum period in a high school. At the moment only the “Bolashak” program solves the problem in this way. Its positive results may be already observed.

In addition, a teacher occupying the academic rank of assistant professor or professor does not receive any supplement to the salary. Under the current legislation, the lack of stimulating and encouraging regulations becomes one of the important factors that negatively affect the development of university science in Kazakhstan. In this situation, no one is trying to obtain the academic title.

At this point, the question of the quality of the PhD training arises. It is best illustrated in a paper which was originally held as a conversation with a former doctoral student at the Law Faculty of the Al-Farabi Kazakh National University. According to his story, he joined the paid department, but dropped out after a year, as it was not satisfied neither by the costs of the training, nor by its quality. He said that the payment was approximately 900 thousand Tenge (Kazakh currency) per year with three years to learn. This amount did not cover the two mandatory trips to foreign internship supervisor. Also, if you fail the exam, it is very expensive to retake it. If you pass the Bachelor exam again it may cost about 15 thousand Tenge, whereas the doctorate is 150,000 worth. “With such costs I was not very happy with the quality of education”, continued Erjan who studied at the Law Faculty of the Kazakh National University. “In fact many students simply did not have lectures. Besides, I was disappointed in looking for applicants with a PhD degree, who come to take up a position in our law firm. They come, require a salary of two thousand dollars for his degree, but do not know what the Limited Liability Partnership is. And finally, if I knew that my costs will pay off in the future, I would have continued my studies. But who needs a degree, except in educational institutions? Private companies focus primarily on experience and knowledge”¹⁸.

Thus, a new form of scientific training still causes great controversy. And the main problem is, whether the State together with the formation of the Institute PhD in science infuse to this training a spark of real life.

In our opinion, for the implementation of the provisions relating to the award of academic degrees and conferring of academic titles following things are necessary:

¹⁸ The doctoral PhD studies as they are or a philosopher’s stone, <http://sabitov.kz/>.

– The Law of Kazakhstan “On Science” should fix rate as a stimulating factor in the development of university science. Given that the title of associate professor and professor lost its significance as a motivating factor, there is a need to introduce the high school science researcher Dr. PhD degree in analogy to Dr. Habilitated (*Dr. habil.*) German style or PhD (D. Sc.) American style. And most importantly, the highest academic degree should be awarded only to the employees of high schools and research organizations;

– The existing legislation in the field of post-graduate education should receive modifications and additions, namely on confirmed research topics, on thesis discussion and on award of academic degrees and titles. The work of the present dissertation council is a bit simplistic, but still it is the old Soviet system. Dissertations and scientific works of scholars are not open for public discussion. From here plagiarism, corruption and other negative phenomena of our academic life are born.

We would also like to note in conclusion that in order to raise the level of doctoral theses it is not necessary to invent something new. Necessary is rather to increase the requirements for applicants, regardless of their official or social position throughout the training cycle (from the fixation of the theme to the introduction of mandatory supplementary review) and to show integrity. It is important to remember that no matter what scientific training system we choose, it will be effective only on the condition that the responsible persons will faithfully perform their duties. Otherwise, any PhD system will not avoid corruption and everything will come full circle.

COMPARATIVE ANALYSIS OF TRAINING OF SCHOLARLY PERSONNEL IN KAZAKHSTAN AND ABROAD

Summary

This paper analyses the influence of the innovative environment upon the preparation of scholarly cadres in Kazakhstan as compared to the experience of foreign countries. The authors discuss participation of scholarly supervisors of the graduate students in activities related to economic agreements, patent development and international exchange, as well as the role of the cadres in preparation of graduate students. Furthermore, the paper deals with the efforts of Kazakhstan and foreign countries to improve the organization of doctoral education within the autonomous universities in the framework of the Bologna Process. The modern training system of highly qualified scientific personnel in Kazakhstan is evaluated from the perspective of its possible integration into the

unitary educational and scientific space of Europe. The paper also addresses the problem of transforming the old Kazakhstani system of training and certification of scientific personnel in connection with the Bologna Process.

BIBLIOGRAFIA

- Abdukarimova Z. T., *Problems of preparation of scientific shots in RK*, <http://ippk.tarsu.kz>
- Behrenbeck S., *Junior Professorship – The German Way of Tenure Track*, <http://www.oecd.org/>
- Crosier D., Purser L., Smidt H., *Trends V Report: Universities Shaping the European Higher Education Area*, Report “Tendencies: Universities form the European space of the higher education”, Brussels 2007
- Doctoral Studies and Qualifications in Europe and the United States: Status and Prospects. Studies on Higher Education*, Bucharest 2004
- Doctoral Studies: the Siena Experience. Projects Related to the Bologna Process by Universities Austria: How to Assure Quality in New-Style Doctoral Studies?*, Wien 2009
- Gribankova A. A., *Main tendencies of development of world system of higher education*, “Actual problems of professional pedagogical education” 2011, No. 29
- Gribankova A. A., *Modern foreign approaches to the training of specialists researchers within the training in postgraduate study*, Materials of the All-Russian scientific and practical conference “PR in Russia: education, tendencies, international experience”, Krasnodar 2008
- Gribankova A. A., *Organization of the training of researchers in higher education institutions of the USA*, [in:] *Actual problems of professional pedagogical education*, Kaliningrad 2011
- Hazelkorn E., *Are Rankings a Useful Transparency Instrument?*, www.dit.ie/researchandenterprise
- Nysanbayev A., Udartsev S., *Preparation and certification of scientific shots and the European standards*, “Adilet Scientific Works” 2005, No. 1
- Nysanbayev A., Udartsev S., *Preparation and certification of scientific shots and the European standards*, “Education synergetics” 2005, No. 3, ed. A. P. Stukanov
- Nysanbayeva A., Kadyrzhanov R., “Kazakhstan Truth” of 05.12.2003
- Preparation and certification of scientific shots: movement problems to the European standards*, “Education, science, creativity” 2005, No. 1
- Quality of education: problems and prospects*, ed. A. V. Petrov, N. Novgorod 2007
- Reading 2006. Postgraduate and Professional Development Programs*, The University of Reading 2006
- The emperor has no clothes? Rankings and the shift from quality assurance to world-class excellence*, <http://www.oecd.org/edu/imhe/rankings>
- Udartsev S., *Once again about certification of scientific shots*, “News Kazakhstan” of 17.02.2004

KEYWORD

scientific personnel, educational system, Kazakhstan, educational process, comparative analysis

SŁOWA KLUCZOWE

personel naukowy, system kształcenia, Kazachstan, proces kształcenia, analiza porównawcza

Mikołaj Budzikowski
Uniwersytet Warszawski

PROBLEMY INTERPRETACYJNE ZBIEGU NORM PRAWA UE Z PRAWEM KRAJOWYM NA PRZYKŁADZIE RYNKU CUKRU

I

Rynek cukru oraz mechanizm zarządzania rynkiem wewnętrznym, w tym systemem kwot, są regulowane zarówno na poziomie prawa unijnego, jak i krajowego. Oznacza to, że prawo unijne, a także krajowe kształtują rygorystycznie obowiązki oraz prawa i plantatorów buraka cukrowego, i producentów cukru¹.

Trzonem tej regulacji jest system państwowego kontyngentowania produkcji cukru oraz nadzór państwowy w poszczególnych krajach UE. System ten, historycznie ustanowiony w 1967 r., funkcjonuje z pewnymi modyfikacjami do chwili obecnej. Istotną rolę odgrywają w nim rozporządzenia UE (art. 288 TFUE), które są wiążące w całości i bezpośrednio stosowane we wszystkich państwach członkowskich. Od momentu opublikowania w Dzienniku Urzędowym UE stanowią część prawa krajowego i nie ma potrzeby transponowania norm tych rozporządzeń do krajowego porządku prawnego (tzw. zasada autowykonalności; por. orzeczenia ETS – sprawy 34/73 Varida, 40/69 Bollmann itp.).

Prawo unijne oraz krajowe wywiera również wpływ na istotne elementy stosunku zobowiązaniowego umowy kontraktacji, nazywanej w prawodawstwie UE umową dostawy czy też umów dodatkowych wynikających z „bazowej” umowy kontraktacji² ukształtowanej pod wpływem przepisów unijnych i krajowych. W latach 2010–2012 w polskiej branży cukrowniczej wystąpiły napięcia między stronami umowy kontraktacji na skutek braku podpisania przez producentów buraka cukrowego oraz cukrownie porozumienia branżowego, o którym mowa w art. 50 ust. 1 Rozporządzenia Rady (WE) 1234/2007 z dnia 22 października 2007 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy

¹ Por.: F. C. Snyder, *Common Agricultural Policy of European Economic Community*, London 1990; E. Tomkiewicz, *Limitowanie produkcji rolnej w ustawodawstwie rolnym Wspólnot Europejskich*, Warszawa 2000, s. 75 i n.

² A. Stelmachowski, *Kontraktacja produktów rolnych*, Warszawa 1960, s. 5.

szczegółowe dotyczące niektórych producentów rolnych (Rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku, Dz.Urz. UE 2007, L. 299, z późn. zm.; dalej: Rozporządzenie nr 1234/2007).

Powyższa sytuacja kolizyjna nie została rozwiązana na mocy art. 50 ust. 7 powoływanego rozporządzenia. Otóż zgodnie z art. 50 ust. 7 „w przypadku braku porozumień branżowych dane państwo członkowskie podejmuje niezbędne kroki zgodnie z niniejszym rozporządzeniem w celu ochrony interesów zainteresowanych stron”. Brak zgodności stron co do zawarcia porozumienia branżowego doprowadził do konieczności wydania przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi Rozporządzenia z dnia 10 marca 2011 r. w sprawie warunków zakupu i dostawy buraków cukrowych przeznaczonych do produkcji cukru w ramach kwot produkcyjnych cukru (Dz.U. nr 57, poz. 292; datę wejścia w życie tego rozporządzenia, zgodnie z § 9 ustalono na 14 dni od dnia jego ogłoszenia, tj. weszło ono w życie dnia 30 marca 2011 r.). Rozporządzenie MRiRW w sensie normatywnym w istocie zastąpiło porozumienie branżowe, które do dnia jego wydania nie zostało podpisane przez polskich producentów buraka cukrowego oraz producentów cukru (cukrownie). Powoływane rozporządzenie zgodnie z § 1 określa istotne warunki zakupu i dostawy buraków cukrowych przeznaczonych do produkcji cukru w ramach kwot cukrowych. Jak już wspomniano powyżej, zastępuje ono porozumienie branżowe między stronami w rozumieniu części II ust. 11 Załącznika III do Rozporządzenia Rady (WE) 1234/2007 z dnia 22 października 2007 r. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 10 marca 2011 r. zostało wydane na podstawie art. 31 ust. 9 ustawy z 11 marca 2004 r. o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych (Dz.U. z 2007 r., nr 231, poz. 1702, z późn. zm.). Jednoznacznie odwołuje się ono do art. 31b ust. 7 powoływanej ustawy z 11 marca 2004 r. oraz art. 50 ust. 1 Rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 r. z dnia 22 października 2007 r.³ Tym samym Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi wprowadził jako podmiot administracji rządowej odpowiedzialny za organizację rynku regulowanego sektora cukru szczegółowe zasady umów kontraktacyjnych na zasadach *lex specialis* obowiązujących w tym sektorze⁴. Przepisy rozporządzenia z 10 marca 2011 r. zobowiązują producenta cukru do zawarcia umowy kontraktacji z producentem buraków cukrowych, o której jest mowa w art. 31b ust. 7 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych. Należy podkreślić, że w cytowanym rozporządzeniu wyraźnie jest mowa o umowie kontraktacji, „zawierającej postanowienia, jakie powinna zawierać umowa dostawy, o której mowa w art. 50

³ Dotyczy to również załącznika II do Rozporządzenia Komisji (WE) nr 952/2006 z dnia 29 czerwca 2006 r. ustanawiającego szczegółowe zasady stosowania Rozporządzenia Rady (WE) nr 318/2006 w odniesieniu do zarządzania rynkiem wewnętrznym cukru oraz systemem kwot (Dz. Urz. UE 2006, L. 178, s. 39, z późn. zm.).

⁴ Nastąpiło to poprzez stanowienie norm prawnych w ramach powoływanego rozporządzenia w: § 3, § 4, § 5, § 6, § 7, § 8.

ust. 1 Rozporządzenia Rady (WE) 1234/2007 z dnia 22 października 2007 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych (»Rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku«)⁵.

Zgodnie z art. 204 ust. 3 Rozporządzenia nr 1234/2007 jego przepisy stosuje się, w odniesieniu do sektora cukru, do końca roku gospodarczego 2014/2015.

Z treści powyższej regulacji jednoznacznie wynika, że elementem istotnym umowy kontraktacji w świetle obowiązujących przepisów jest okres na jaki została ona zawarta, a więc tzw. rok gospodarczy. Zatem umowa musi obejmować okres danego roku gospodarczego. Problematyka definicji roku gospodarczego będzie podlegać dalszej analizie w tym artykule.

Podkreślenia raz jeszcze wymaga fakt, że pomiędzy producentami cukru a plantatorami buraka cukrowego nie doszło w roku gospodarczym 2010/2011, do zawarcia porozumienia branżowego, o którym jest mowa w art. 50 ust. 1 Rozporządzenia nr 1234/2007.

W odniesieniu do umów kontraktacyjnych, zawartych na kampanię buraczaną 2010/2011, zastosowanie mają zarówno postanowienia prawa unijnego, jak również prawa krajowego. Paragraf 2 powoływanego Rozporządzenia z 10 marca 2011 r. wyraźnie wskazuje, że w przypadku braku zawarcia porozumienia branżowego umowy kontraktacji buraka mają zawierać postanowienia umowy dostawy, o których jest mowa w art. 50 ust. 1 Rozporządzenia Rady 1234/2007⁶. Oznacza to, że Rozporządzenie z 10 marca 2011 r. zobowiązuje producentów cukru do zawarcia w umowie kontraktacyjnej zobowiązania do wypłacenia producentowi buraka cukrowego „dodatкового świadczenia finansowego”, o którym jest mowa w § 7, w ramach kampanii buraczanej na lata 2010/2011.

⁵ Wymienione w załączniku II do Rozporządzenia Komisji (WE) nr 952/2006 z dnia 29 czerwca 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania Rozporządzenia Rady (WE) nr 318/2006 w odniesieniu do zarządzania rynkiem wewnętrznym cukru oraz systemem kwot (Dz.Urz. UE 2006, L 178, z późn. zm.), zwanego dalej „Rozporządzeniem 952/2006”, oraz odpowiadającej wymaganiom określonym w przepisach niniejszego rozporządzenia.

⁶ Problematykę „dodatkowych świadczeń finansowych” określają postanowienia § 7 powoływanego Rozporządzenia z 10 marca 2011 r.

Paragraf 7, określając „dodatkové świadczenie finansowe”, zobowiązuje producenta cukru do wypłaty świadczenia „pod warunkiem, że średnia ważona cena białego cukru kwotowego sprzedanego w danym roku przez tego producenta ustalona na podstawie średnich ważonych cen przekazywanych Agencji Rynku Rolnego przez tego producenta na potrzeby sprawozdawczości cenowej na rynku cukru, zwaney dalej »średnią ceną«, jest wyższa co najmniej o 40 euro za tonę takiego cukru od ceny referencyjnej, o której mowa w art. 8 ust. 1 lit. c pkt. i, tiret drugiego Rozporządzenia nr 1234/2007”.

W § 7 ust. 2 cytowanego Rozporządzenia określono zasady obliczania dodatkowego świadczenia finansowego w prezentowanym wzorze. Wzór ten jednoznacznie odnosi się do pojęcia danego roku gospodarczego (por. części składowe wzoru IB, G, CR, OIB). Zgodnie z przepisami cytowanego powyżej Rozporządzenia Rady 1234/2007 – art. 3 lit. e, „lata gospodarcze” dla sektora cukru określono „od 1 października do 30 września następnego roku”.

Cukrownie nie miały podstaw normatywnych do powoływania się na brak definicji „lat gospodarczych” (w tym roku gospodarczego), gdyż lata te zostały określone w Rozporządzeniu 1234/2007. Zgodnie z powołanym art. 3 lit. e w sektorze cukru lata gospodarcze liczą się od 1 października do 30 września następnego roku. Również zawarcie umowy kontraktacji przez producenta cukru z producentem buraka cukrowego przed wejściem w życie Rozporządzenia z 10 marca 2011 r. na rok gospodarczy 2010/2011 powinno uwzględniać wszelkie regulacje prawne, które dotyczą tego okresu.

W zaistniałym sporze między cukrowniami a plantatorami buraka cukrowego powoływanie się przez producentów cukru na zasadę, że „prawo nie działa wstecz” (według paremii *lex retro non agit*), nie powinno być stosowane w odniesieniu do umów kontraktacji na kampanię buraczaną 2010/2011, zawartych przed wejściem w życie Rozporządzenia krajowego z 10 marca 2011 r. Otóż zawarcie umowy kontraktacyjnej na okres powyższego roku gospodarczego zostało jasno sprecyzowane w prawie unijnym. Z brzmienia Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 10 marca 2011 r. wynika, że wypłata „dodatкового świadczenia finansowego” zgodnie z § 7 ust. 3 cytowanego Rozporządzenia „jest dokonywana w terminie 45 dni od dnia zakończenia danego roku gospodarczego, w którym cukier został sprzedany”. Oznacza to, że producenci cukru są związani okresem roku gospodarczego, który jest wyraźnie określony w powoływanych przepisach prawa unijnego. Tym samym przepisy prawne jednocześnie określają, że umowy kontraktacji buraka cukrowego dotyczą okresu od 1 października do 30 września następnego roku, co występuje w analizowanym przypadku (od 1 października 2010 r. do 30 września 2011 r.).

Świadczenie dodatkowe może być wykreowane przez umowę kontraktacyjną lub również w analizowanym sytuacji na podstawie przepisu szczegółowego. Doktryna prawa cywilnego nie pozostawia w tym przypadku wątpliwości⁷.

Umowa kontraktacji jest umową wzajemną, konsensualną i odpłatną. W doktrynie występuje ugruntowany pogląd, że zasada jednoczesności świadczenia charakteryzująca umowy wzajemne może ulec modyfikacji, jeżeli umowa lub przepisy szczególne przewidują obowiązek spełnienia przez kontraktującego świadczenia dodatkowego. Ponieważ obowiązek zamieszczenia postanowień o „dodatkovym świadczeniu finansowym” wynika z obowiązującego przepisu prawnego, producenci cukru są zobowiązani dostosować zawarte wcześniej umowy kontraktacyjne niezawierające powyższego obowiązku lub też zawrzeć kolejną umowę o „dodatkové świadczenie finansowe” z producentami buraków cukrowych.

Zważywszy na powoływane brzmienie § 2 Rozporządzenia z 10 marca 2011 r., jak już wspomniano powyżej, umowa kontraktacyjna na dany rok gospodarczy powinna zawierać postanowienia dotyczące umowy dostawy, o których jest mowa

⁷ Por.: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2011, s. 1099–1104.

w art. 50 ust. 1 Rozporządzenia 1234/2007. Z brzmienia cytowanych przepisów jednoznacznie wynika, że zawarte umowy (niezależnie od daty ich podpisania przed lub po wejściu w życie powoływanego Rozporządzenia z 10 marca 2011 r.) obejmują okres roku gospodarczego określony dla sektora cukru w Rozporządzeniu 1234/2007 art. 3 lit. e (tj. od 1 października 2010 do 30 września 2011 r.).

Regulacja zawarta w Załączniku II pkt XII ust. 3 lit. j Rozporządzenia Komisji (WE) nr 952/2006 określa formułę porozumienia branżowego odnośnie do „podziału między producentów a sprzedawców wszelkiej różnicy między ceną referencyjną a rzeczywistą ceną sprzedaży cukru”. Z tej też przyczyny § 7 Rozporządzenia z 10 marca 2011 r., powołując się na Rozporządzenie (WE) nr 952/2006, określa jednocześnie zasady podziału środków finansowych w ramach „dodatkowego świadczenia finansowego”.

Reprezentuję pogląd, że w razie braku porozumienia branżowego Załącznik II pkt XII ust. 3 lit. j do Rozporządzenia (WE) nr 952/2006 może być zastosowany przez strony umowy kontraktacji jako samoistna podstawa prawna we wzorcach umownych. Nie ma jednak mocy przepisu bezwzględnie obowiązującego (*ius cogens*), gdyż dotyczy samych porozumień branżowych, a nie treści umów kontraktacyjnych. Powyższa podstawa prawna natomiast może być bezwzględnie stosowana na mocy Rozporządzenia nr 1234/2007 na podstawie art. 50 ust. 7 przez państwo członkowskie w przypadku braku porozumień branżowych na szczeblu krajowym w celu ochrony interesów stron. Powyższa zasada została przyjęta w przywoływanym § 7 Rozporządzenia z 10 marca 2011 r.

II

Przedstawiony spór interpretacyjny pomiędzy producentami cukru a plantatorami buraka cukrowego stał się przedmiotem skargi kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu⁸, której przyjęcie do rozpoznania argumentowano wystąpieniem istotnego zagadnienia prawnego, odnoszącego się do:

a) zasięgu czasowego działania normy prawnej, wpływającej na występujące zdarzenia prawne oraz ich skutki na podstawie sformułowanych zasad obowiązywania międzyczasowego prawa prywatnego w świetle zasady nieretroaktywności lub dozwolonej retrospektywności, w związku z art. 3 k.c.;

b) zbiegu norm prawa europejskiego (Unii Europejskiej) z normami prawa krajowego w aspekcie stosowania pierwszeństwa norm prawa europejskiego przed normami krajowymi w kontekście międzyczasowym;

⁸ Sygn. akt I ACa 1290/12, <http://orzeczenia.wroclaw.sa.gov.pl>.

c) zakresu obowiązywania normy prawnej rozporządzenia prawa europejskiego i jego wpływu na granice swobody umów określone w prawodawstwie krajowym – art. 353¹ k.c.

Ad. a. Istota spornego problemu dotyczyła kwestii, czy przepisy powoływanego Rozporządzenia z 10 marca 2011 r. – a w szczególności § 7 – które weszło w życie w dniu 30 marca 2011 r., modyfikują treść umowy kontraktacji buraków cukrowych zawartej przed wejściem w życie powoływanego rozporządzenia, w kontekście obowiązywania w polskim porządku prawnym na zasadzie autowykonalności⁹ Rozporządzenia Rady (WE) 1234/2007 z dnia 22 października 2007 r.

Otóż powoływane Rozporządzenie nr 1234/2007 w art. 3 lit. e stosuje się do produkcji w toku buraków cukrowych i cukru w „latach gospodarczych” określonych w czasie, tj. „od 1 października do 30 września roku następnego”.

Rozporządzenie z 10 marca 2011 r. jest ściśle powiązane z regulacją prawną powoływanego Rozporządzenia nr 1234/2007, gdyż na mocy delegacji wynikającej z art. 50 ust. 7 niweluje dotychczas nierozstrzygnięte w obszarze polskiego prawa problemy, które powinny zostać uregulowane w przepisach krajowego porozumienia branżowego pomiędzy plantatorami buraka cukrowego a producentami cukru. Niejako definiuje ono również obszar rynku normatywnie regulowanego przez prawo europejskie.

Przyjęcie przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu argumentacji Sądu Okręgowego we Wrocławiu sprowadza się do ustalenia, że brzmieniu Rozporządzenia z 10 marca 2011 r. nie można przypisać działania wstecznego.

Nie ulega jednak wątpliwości, że czasookres przedmiotowej regulacji, określony przez powoływane Rozporządzenie nr 1234/2007, dotyczy „roku gospodarczego”, a nie tylko wybranych segmentów czasowych określonych umownie.

Nietrafność powyższej argumentacji wyrażonej przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu polega również na uznaniu, że nieretroaktywność ma charakter bezwzględny, co jest niezgodne z utrwalonym poglądem, także w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego. Jak słusznie podkreślono w wiodących w piśmiennictwie prawniczym komentarzach do Kodeksu cywilnego¹⁰, odstępstwo od zasady nieretroakcji może być uzasadnione ważnymi powodami, w tym przyznaniu prymatu określonej wartości konstytucyjnej, np. sprawiedliwości społecznej.

Wydanie przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi przedmiotowego rozporządzenia na podstawie art. 31b ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o Agencji Rynku Rolnego oraz na podstawie powoływanych przepisów prawa europejskiego, obok sfery regulacyjnej, miało również chronić w imię sprawiedliwości społecznej

⁹ Por.: orzeczenie ETS – sprawa 34/37 Varida oraz sprawa 40/69 Bollmann.

¹⁰ *Kodeks cywilny – komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2013, s. 13; *Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1–499*, t. I, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2011, s. 47–49.

interesy grupy blisko 40 tysięcy plantatorów buraka cukrowego, którzy od kilku lat w wyniku skutecznego sprzeciwu producentów cukru zgrupowanych w kilku firmach obejmujących wszystkie polskie cukrownie blokowali podpisanie porozumienia branżowego. Brak podpisanego porozumienia uniemożliwił wypłatę dodatkowego świadczenia finansowego plantatorom, co wobec znacznego wzrostu cen cukru na rynku światowym stanowiło odczuwalne pogorszenie ich statusu majątkowego.

Jednocześnie należy wspomnieć, że w powoływanych rozporządzeniach, europejskim i krajowym, występuje raczej retrospektywność, a nie retroaktywność, co w wyrokach obu instancji sądu powszechnego wydaje się być mylone. Retrospektywność, jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny, nie jest zakazana¹¹ i pojawia się wówczas, gdy nowa norma reguluje istniejące stosunki prawne inaczej niż norma dawna.

W analizowanym stanie prawnym przepisy rozporządzenia krajowego, ustanowione poprzez formę delegacji określonej w prawie europejskim oraz w ustawie o Agencji Rynku Rolnego, formułują ciąg działań regulacyjnych, które obejmują zarówno okres działania starego, jak i nowego prawa z uwzględnieniem jednak czasu ustalonego dla „roku gospodarczego”.

W powyższym bowiem stanie prawnym występuje zbieg norm, których skutek wskazuje na ich kumulatywny charakter. Reguły wykładni prawa na podstawie art. 3 k.c., w tym stanowisko judykatury, nie dają jednoznacznej odpowiedzi interpretacyjnej w przedmiotowej analizie, co wskazuje na wystąpienie istotnego zagadnienia prawnego w niniejszej sprawie.

Ad. b. Uzyskanie przez Polskę na mocy Traktatu Akcesyjnego z dniem 1 maja 2004 r. członkostwa w Unii Europejskiej jest związane z jednostronnym zespołem przejścia porządku prawnego Unii Europejskiej tzw. *aquis communautaire*. Przepisy prawa europejskiego, Rozporządzenie Rady (WE) 1234/2007 oraz Rozporządzenie Komisji (WE) nr 952/2006 z dnia 29 czerwca 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania Rozporządzenia Rady (WE) nr 318/2006 w odniesieniu do zarządzania rynkiem wewnętrznym cukru oraz systemem kwot¹² na zasadzie autowykonalności stały się obowiązującym w Polsce prawem. Określiły one jednoznacznie pojęcie roku gospodarczego w obszarze regulowanego rynku cukru. Zgodnie z Rozporządzeniem nr 1234/2007 całość regulacji prawnej rynku cukru obowiązuje do końca roku gospodarczego 2014/2015.

Zważywszy na zasadę pierwszeństwa stosowania norm prawa europejskiego, w przypadku zbiegu norm prawa krajowego w analizowanej sprawie powstaje kwestia stosowania tych norm w aspekcie międzyczasowym. Orzecznictwo ETS nie pozostawia w tym zakresie wątpliwości, że jeżeli chodzi o aspekt czasowy,

¹¹ Por.: wyrok TK, sygn. akt K 11/04 z 4 kwietnia 2006 r., OTK ZU 2006, seria A, nr 5, poz. 40, s. 405.

¹² Dz.Urz. UE 2006, L 178, z późn. zm.

to z pierwszeństwa korzystają normy prawa wspólnotowego, niezależnie od tego, czy są wcześniejsze czy późniejsze niż niezgodne z nimi normy krajowe¹³.

Powołane powyżej normy rozporządzeń europejskich obowiązywały w Polsce w okresie przedmiotowej umowy kontraktacji i wyraźnie określały przestrzeń czasową „roku gospodarczego” dla regulowanego rynku cukru. Pozostawienie tego problemu jako kwestii bez znaczenia w rozpoznaniu niniejszej sprawy przez dwie instancje sądownictwa powszechnego, zawężające jedynie dodatkowe świadczenia do określonych umownie obowiązków, abstrahując od wejścia w życie przepisów Rozporządzenia z 10 marca 2011 r., wskazuje na nieuwzględnianie obowiązujących w Polsce regulacji prawa europejskiego. Dotyczy to w szczególności aspektu uregulowanego w drodze normatywnej rynku cukru, a także wzajemnych związków i wpływu norm regulujących powyższy rynek na normy kontraktowe umów kontraktacji buraka cukrowego.

Stworzone podstawy prawne wewnętrznego rynku regulowanego przez powoływane przepisy prawa europejskiego, jak wskazano powyżej, stanowią podstawę do wejścia w życie powoływanych przepisów Rozporządzenia z 10 marca 2011 r., który określił dla obowiązującego roku gospodarczego również istotne elementy, jakie powinny zostać wprowadzone w drodze aneksów do umów kontraktacji. W świetle analizowanej powyższej zasady retroaktywności lub retrospektywności powinno to budzić także wątpliwości instancji sądowych.

W związku z powyższym istota zagadnienia prawnego sprowadza się też do określenia, w drodze orzeczenia Sądu Najwyższego, zakresu autonomii woli stron umowy kontraktacji buraków cukrowych w razie wystąpienia rynku regulowanego ustalonego przez przepisy prawa europejskiego i prawa krajowego w aspekcie międzyczasowym.

Ad. c. Istotnym zagadnieniem prawnym pozostającym w związku z problematyką przedstawioną w pkt a i b jest wpływ na zasadę swobody umów regulacji prawa europejskiego i powiązanego z nim prawa krajowego. Dotyczy to zwłaszcza zasady swobody kształtowania treści stosunku umownego.

Po uzyskaniu przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej zasada swobody umów doznaje dodatkowo, obok ograniczeń wymienionych w art. 353¹ k.c., tj. wprowadzonych przez ustawę: właściwość (naturę) stosunku i zasady współżycia społecznego, także ograniczeń związanych z przyjęciem przez Polskę europejskiego porządku prawnego. W szczególności rozporządzenia europejskie oddziałują na swobodę kształtowania treści stosunku umownego w ramach poszczególnych typów umowy nazwanej (m.in. kodeksowej umowy kontraktacji), jak również na swobodę kreowania stosunków umownych nieobjętych katalogiem umów nazwanych, jeżeli objęte są sferą m.in. 23 europejskich ryn-

¹³ Por.: orzeczenie ETS 106/77 *Amministrazione Delle Finanze Dello Stato v. Simmenthal*, zb. orz. 1978, s. 629; por. także: S. Biernat, *Prawo europejskie a prawo państw członkowskich*, [w:] *Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe*, red. J. Barcz, Warszawa 2002, s. 231.

ków regulowanych, w tym rynku cukru¹⁴. Tym samym określony ściśle katalog, w ramach ograniczeń sformułowanych przez wyjątki określone w art. 353¹ k.c., w przypadku np. regulowanych rynków przez prawo europejskie i krajowe, podlega rozszerzeniu.

Normy prawa europejskiego powiązane w drodze delegacji, wynikających z rozporządzenia europejskiego z krajowymi regulacjami wykonawczymi, uzyskują charakter bezwzględnie obowiązujący (*iuris cogentis*) na gruncie prawa krajowego. Tym samym normy prawa europejskiego (rozporządzenia UE), funkcjonujące we wzajemnym związku z powiązanymi z nimi normami krajowymi (rozporządzeniami wykonawczymi), działają w odniesieniu do zasady swobody umów na zasadach analogicznych do ustawy.

Sąd II-ej instancji, dzielając w tym zakresie stanowisko Sądu Okręgowego we Wrocławiu, oparł swoje rozstrzygnięcie wyłącznie na analizie prawnej § 7 Rozporządzenia z 10 marca 2011 r. w sprawie warunków zakupu i dostawy buraków cukrowych przeznaczonych do produkcji cukru w ramach kwot produkcyjnych cukru (Dz.U. nr 57, poz. 292). W kontekście zasady nieretroaktywności aktów prawnych uznano, że „w razie zmiany stanu prawnego w czasie trwania stosunku prawnego, stosunek ten winien podlegać ocenie w oparciu o przepisy prawa dawnego”. Sąd Apelacyjny pominął jednakże w zupełności kwestię rozważań nad dozwoloną zasadą retrospektywności w kontekście obowiązywania przed wejściem w życie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi wskazanych powyżej przepisów prawa unijnego. Ponadto nie można się zgodzić ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego, że brak analizy powołanych powyżej przepisów prawa wspólnotowego nie miał znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Umowa pomiędzy stronami sporu została zawarta w czasie, kiedy ani nie obowiązywało porozumienie branżowe – w rozumieniu części II ust. 11 załącznika III do Rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 z 22 października 2007 r., ani też Rzeczpospolita Polska nie podjęła „niezbędnych kroków” w celu ochrony interesów obu stron. Wobec powyższego zastosowanie powinny znaleźć bezpośrednio przepisy krajowe – np. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o Agencji Rynku Rolnego i organizacji niektórych rynków rolnych – oraz przepisy unijne, w szczególności wymienionego powyżej Rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007. Rozporządzenie to w swych zapisach definiuje wiele instytucji, które stosuje się w regulacji rynków branżowych, zwłaszcza w sektorze cukru. Definiuje ono także pojęcie roku gospodarczego, które w tym kształcie powinno znaleźć swoje bezpośrednie zastosowanie w stosunku zobowiązaniowym, łączącym strony, a nie mieszczącym się w jakiegokolwiek z form nakazanych przez Unię Europejską. Dalej, w Rozporządzeniu z 10 marca 2011 r. wyraźnie jest mowa o umowie kontraktacji, „zawierającej postanowienia, jakie powinna zawierać

¹⁴ Por.: P. Czechowski, A. Niewiadomski, *Europejskie rynki rolne*, [w:] *Prawo rolne*, red. P. Czechowski, Warszawa 2011, s. 381 i n.

umowa dostawy, o której mowa w art. 50 ust. 1 Rozporządzenia Rady (WE) 1234/2007 z dnia 22 października 2007 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych (»Rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku«), zwanego dalej »Rozporządzeniem nr 1234/2007«, wymienione w Załączniku II do Rozporządzenia Komisji (WE) nr 952/2006 z dnia 29 czerwca 2006 r., ustanawiające szczegółowe zasady stosowania Rozporządzenia Rady (WE) nr 318/2006 w odniesieniu do zarządzania rynkiem wewnętrznym cukru oraz systemem kwot (Dz.Urz. UE 2006, L 178, z późn. zm.), zwanego dalej »Rozporządzeniem 952/2006«, oraz odpowiadającej wymaganiom określonym w przepisach niniejszego rozporządzenia». Zgodnie z art. 204 ust. 3 Rozporządzenia nr 1234/2007 przepisy powołwanego rozporządzenia stosuje się w odniesieniu do sektora cukru do końca roku gospodarczego 2014/2015. Z treści powyższej regulacji jednoznacznie wynika, że elementem istotnym umowy kontraktacji w świetle obowiązujących przepisów jest okres, na jaki została ona zawarta, a więc tzw. rok gospodarczy. Zatem umowa musi obejmować okres danego roku gospodarczego i w takim kontekście to pojęcie należy rozumieć, w odróżnieniu od tego, jak przyjął to – za Sądem Okręgowym – Sąd Apelacyjny we Wrocławiu.

Artykuł 16a Rozporządzenia Komisji (WE) nr 952/2006 stanowi, że: „Porozumienia branżowe i umowy dostawy określone w art. 50 ust. 1 Rozporządzenia (WE) nr 1234/2007 są zgodne z warunkami zakupu ustanowionymi w Załączniku II do niniejszego Rozporządzenia”. W załączniku tym wymieniono wiele zapisów, które muszą się znaleźć w umowie dostawy (na terenie Polski stosuje się umowy kontraktacji) pomiędzy plantatorem buraka cukrowego a producentem cukru w sytuacji, gdy brakuje regulacji stosunku zobowiązaniowego w drodze porozumienia branżowego. W punkcie XI wzmiankowanego załącznika znalazło się sformułowanie zabraniające pozostawianiu w sprzeczności z treścią załącznika postanowień i skutków umów zawieranych – jak należy interpretować – w sytuacji braku porozumień branżowych. Punkt XII ust. 3 załącznika zawiera katalog regulacji, jakim powinny odpowiadać porozumienia branżowe. Ze względu na fakt, że załącznik ten został dodany do powyżej wskazanego rozporządzenia w celu określenia warunków zakupu buraka cukrowego przez producentów cukru, *per analogiam*, stosując wykładnię literalną i celowościową, należałoby stwierdzić, że treść umów dostawy (kontraktacji) powinna odpowiadać także zapisom dotyczącym treści porozumień branżowych, w tym w szczególności dotyczącym „zasad podziału między producentów a sprzedawców wszelkiej różnicy między ceną referencyjną a rzeczywistą ceną sprzedaży cukru”. A zatem, w powyższym świetle, wydaje się uzasadnione stanowisko, że jeszcze przed wejściem w życie Rozporządzenia z 10 marca 2011 r. ustawodawca unijny narzucił uczestnikom rynku cukru na terenie UE jednoznaczne warunki, regulujące treść stosunku zobowiązaniowego, łączącego producentów cukru i plantatorów buraka

cukrowego. W ten sposób ograniczono zasadę swobody umów, o której mowa w art. 353¹ k.c., na poziomie przepisów ustanowionych poza obowiązującym na terenie RP porządkiem legislacyjnym. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w uzasadnieniu orzeczenia nie dokonał analizy roszczenia strony powodowej w zarysowanym powyżej kontekście, naruszając tym samym utrwaloną linię orzeczniczą Sądu Najwyższego, nakazującą z urzędu stosować przez Sąd *meriti* przepisy obcego prawa materialnego¹⁵.

III

Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 20 grudnia 2013 r.¹⁶ nie przyjął skargi kasacyjnej do rozpoznania, uzasadniając tę decyzję brakiem wystąpienia istotnego zagadnienia prawnego w sprawie. Orzeczenie takie należy uznać za zaskakujące, jeśli zauważy się wagę problemu przedstawionego powyżej, dotyczącego interesów blisko 40 000 plantatorów buraka cukrowego, w płaszczyźnie nie tylko rynku cukru, lecz także pozostałych rynków regulowanych. Brak wyjaśnienia wątpliwości, mocą autorytetu Sądu Najwyższego, które nasuwają się po przeanalizowaniu stanowiska prezentowanego w niniejszym opracowaniu, należy uznać za istotny przyczynek dotyczący sfery stosowania krajowego prawa rolnego na styku z prawem UE.

PROBLEMS OF INTERPRETATION OF THE EU LAW STANDARDS CONFLUENCE WITH THE NATIONAL LAW ON THE EXAMPLE OF SUGAR MARKET

Summary

The sugar market and internal market management mechanism, including a quota system, is a regulated market both at the level of EU law as well as at the level of national law. This means both the EU law and national law rigorously shape both obligations and rights of planters of sugar beet and sugar producers. Non-compliance of the parts on the conclusion of a trade agreement has led to the need to issue by the Minister of Agriculture and Rural Development of the Regulation of March 10, 2011 on the conditions of the

¹⁵ Por. np.: wyrok SN z 14 lipca 2010 r., V CSK 7/10, opubl. Legalis.

¹⁶ Sygn. akt V CSK 169/13, www.sn.pl/orzecznictwo/.

purchase and delivery of sugar beet for sugar production under quota sugar production (Dz.U. No. 57 item 292). With regard to the procurement contracts, concluded beet campaign of 2010–2011, both provisions of the EU law, as well as national law apply. Sugar producers (sugar mills) cannot rely on the lack of definition of “marketing years” (in this marketing year), as they are defined in the Council Regulation (EU) 1234/2007. On the basis of the above cassation appeal was brought against the judgment of the Court of Appeal in Wrocław, the adoption of which was argued to recognize the occurrence of a significant legal issue.

BIBLIOGRAFIA

- Biernat S., *Prawo europejskie a prawo państw członkowskich*, [w:] *Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe*, red. J. Barcz, Warszawa 2002
- Czechowski P., Niewiadomski A., *Europejskie rynki rolne*, [w:] *Prawo rolne*, red. P. Czechowski, Warszawa 2011
- Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2011
- Kodeks cywilny – komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2013
- Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1–499*, t. I, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2011
- Snyder F. C., *Common Agricultural Policy of European Economic Community*, London 1990
- Stelmachowski A., *Kontraktacja produktów rolnych*, Warszawa 1960
- Tomkiewicz E., *Limitowanie produkcji rolnej w ustawodawstwie rolnym Wspólnot Europejskich*, Warszawa 2000

KEYWORDS

collision of legal norms, the principle of freedom of contract, sugar market, agricultural law, non-retroactivity principle, retrospective rule

SŁOWA KLUCZOWE

kolizja norm prawnych, zasada swobody umów, rynek cukru, prawo rolne, zasada nieretroakcji, zasada retrospektywności

Paweł Czechowski

University of Warsaw

Adam Niewiadomski

University of Białystok

University of Warsaw

SELECTED LEGAL ISSUES OF MODERN FORMS OF ENVIRONMENTAL PROTECTION ON THE EXAMPLE OF NATIONAL PARKS AND THE NETWORKS OF NATURA 2000 SITES, TAKING INTO ACCOUNT COEXISTENCE WITH AGRICULTURE¹

Modern Polish agriculture in the new national and EU financial perspective for the period 2014–2020 is facing new challenges regarding the introduction of practices that are favourable for the climate and the environment, i.e. so-called “greening” of the Common Agricultural Policy². The new rules on providing the most popular agricultural support, which are direct payments, impose on farmers the requirement to observe practices that are favourable for the climate and the environment. Regulation of the European Parliament and of the Council (EU) No. 1307/2013 of 17 December 2013 instituting provisions on direct payments to farmers on the basis of support schemes under the common agricultural policy effective as of 1 January 2015, and repealing Regulation of the Council (EC) No. 637/2008 and Regulation of the Council (EC) No. 73/2009³ is a legal regulation implementing the objectives of “greening” the Common Agricultural Policy⁴.

The purpose of introducing new regulations is set out by the European legislator indicating in motive 37 of Regulation 1307/2013 that “one of the objectives of the new CAP is to improve the results in terms of impact on the environment through mandatory »greening« contained in direct payments, which will support

¹ Research in the scope including Natura 2000 sites carried out by Dr Adam Niewiadomski was funded by the National Science Centre allocated under the internship after obtaining the doctoral degree based on decision number DEC-2012/04/S/HS5/00338.

² E. Tomkiewicz, M. Bocheński, *Polityka rozwoju obszarów wiejskich w perspektywie lat 2014–2020 w kontekście nowych wyzwań*, „Studia Iuridica Agraria” 2012, Vol. X, p. 239–250.

³ Journal of Laws of the EU L from 2013 No. 347, item 608 z as amended.

⁴ Z. Bukowski, *Konstytucyjne podstawy obowiązków państwa w zakresie ochrony środowiska*, „Prawo i Środowisko” 2002, No. 4.

agricultural practices throughout the European Union that are favourable for the climate and the environment. To this end, Member States should allocate part of their national limits for direct payments, in order to grant, besides the basic payment, annual payment, which may include internal unification in a given Member State or region, due to the mandatory agricultural practices consistent with the policy objectives on both the climate and the environment”. According to the cited fragment of the regulation “these practices should consist in simple, generalized, non-contractual and annual measures, which go beyond the principle of cross-compliance and are connected to agriculture. These relate to crop diversification, maintenance of permanent grasslands, including traditional orchards where fruit trees with a low density cover grassland areas, and the establishment of pro-ecological areas. In order to better achieve the objectives of »greening« and to enable its effective administration and control, such practices should be applied throughout the whole eligible agricultural area”. Also, the compulsory nature of these practices is introduced for farmers, whose agricultural holdings are entirely or partly situated on areas of the Natura 2000 network.

In accordance with Regulation 1307/2013 farmers operating in Natura 2000 areas are in a privileged starting position, as those meeting *ex lege* requirements that entitle to take advantage of payments for greening. The regulation does not specify directly whether farmers cultivating on areas covered by other forms of nature protection can use the same privileges, in particular in areas of national parks. In this respect, this issue should be resolved by clarifying the national law.

The basic problem which appears due to these new regulations concerns their relations with the forms of nature protection applicable in Poland. Regulation 1307/2013 only to a limited degree combines the provisions of the European and Polish law in the scope of different forms of nature protection which may apply in rural areas. This distinction applicable on a given territory of regime of legal forms of environmental protection, taking into account the provisions of European regulations, presents an image of the legal conflict both in terms of public law, private law and public-private law⁵.

The subject of the following analysis is the legal problems associated with the conflicting nature of European and Polish public law in terms of the various provisions relating to national parks and Natura 2000⁶ in rural areas. The legal

⁵ We write about other cases of conflicts of laws in the scope of the functioning of national parks and Natura 2000 sites in: P. Czechowski, A. Niewiadomski, *Natura 2000 a parki narodowe – wybrane problemy prawne*, [in:] *Administracja publiczna a ochrona przyrody. Zagadnienia ekonomiczne, społeczne oraz prawne*, ed. M. Górski, M. Niedziółka, R. Stec, D. Strus, Warszawa 2012, p. 101–116; see Z. Bukowski, *Wybrane uwarunkowania prawne odnoszące się do obszarów Natura 2000 stanowiących park narodowy*, [in:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013, p. 159–167.

⁶ According to the Act of 16 April 2004 on nature protection (OJ of 2013, item 627 as amended), national parks and Natura 2000 sites have been considered to be forms of environmental protection. Apart from them, the act grants such legal status to nature reserves, landscape parks,

situation in force upon the institution of Regulation 1307/2013 on the buffer zone of the national park will also be presented. Solving the conflict between those provisions will affect the income of nearly 1.4 million agricultural holdings in Poland using the system of direct payments⁷.

Determining the proper location of provisions concerning the widely understood “greening” in the system of national regulations on environmental protection is an extremely difficult task, in particular in relation to national parks and buffer zones of these parks⁸.

In Poland, established are 23 national parks with a total area of approx. 1% of the country’s area⁹ and 900 areas considered as Natura 2000 sites with a total area equivalent to 20%¹⁰ of Poland’s area¹¹. The vast majority of areas of these forms of environmental protection is located in rural areas where agricultural activities could potentially be carried out. This means that 1/5 of Poland’s area is covered by special legal regime defining the way farming and management of this real estate is conducted. Existing regulations under the environmental protection act should be accompanied by new European regulations set out in Regulation 1307/2013. The above situation will create a new legal issue defining the hierarchy of legal norms and their scope of application¹². However, a careful analysis of the European and Polish regulations reveals loopholes, which in the process of applying the law by public authorities and by the courts¹³ will have to be filled¹⁴.

areas of protected landscape, monuments of nature, documentation stands, ecological sites, natural and landscaped complexes, protection of plants, animals and fungi species.

⁷ M. A. Król, *Obszary o wysokich wartościach przyrodniczych i ich znaczenie w ochronie różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich*, [in:] *Administracja publiczna a ochrona przyrody. Zagadnienia ekonomiczne, społeczne oraz prawne*, ed. M. Górski, M. Niedziółka, R. Stec, D. Strus, Warszawa 2012, p. 47–66.

⁸ The environmental protection act defines a buffer zone as “a protection zone bordering with the environmental protection form and determined individually for the environmental protection form in order to protect it against external threats resulting from human activities”; see K. Gruszecki, *Następstwa prawne wyznaczenia otuliny parków narodowych oraz rezerwatów przyrody*, “Casus” 2006, No. 1.

⁹ *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012, p. 109–110.

¹⁰ <http://natura2000.gdos.gov.pl/strona/natura-2000-w-polsce>, access on 3 March 2015.

¹¹ A. Niewiadomski, *Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 a zrównoważony rozwój obszarów wiejskich*, „*Studia Iuridica Agraria*” 2013, Vol. XI, p. 293–304.

¹² Z. Cichoński, J. Stankiewicz, *Ochrona przyrody w świetle wdrażania zobowiązań międzynarodowych a udział społeczności lokalnej w podejmowaniu decyzji*, [in:] *Prawo ochrony przyrody. Stan obecny, problemy, perspektywy*, ed. D. Kopeć, N. Ratajczak, Łódź 2008; J. Ciechanowicz-McLean, *Interes publiczny w prawie ochrony środowiska*, [in:] *Problemy współczesnego ustrojodawstwa. Księga jubileuszowa profesora Bronisława Jastrzębskiego*, ed. J. Dobkowski, Olsztyn 2007.

¹³ A. Jurcewicz, *Traktatowe podstawy unijnego prawa rolnego w świetle orzecznictwa. Zagadnienia wybrane*, Warszawa 2012.

¹⁴ P. Czechowski, A. Niewiadomski, *Tendencje rozwoju polskiego prawa rolnego w związku z nabyciem członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, „*Studia Iuridica Agraria*” 2009, Vol. VII, p. 30–45.

It should also be made clear at the outset that the conflicting nature of these provisions on the territories of national parks¹⁵ and on Natura 2000 sites is presented in a completely different way¹⁶. The above problem also appears in a given area where both forms of environmental protection apply.

Regulation 1307/2013 governs not only the matters of accessibility of farmers to the system of direct payments, but above all relations with environmental protection. These relations are defined in art. 43 regarding the obligation of observing agricultural practices favourable for the climate and the environment or equivalent practices¹⁷ by farmers who want to obtain direct payments, whose agricultural hold-

¹⁵ In accordance with art. 8 sec. 1 of the act on environmental protection “the national park covers an area that is distinguished by special environmental, scientific, social, cultural and educational values, with an area no less than 1000 ha, where all nature and landscape values are subject to protection”.

¹⁶ The formal legal basis for the functioning of the European Ecological Network Natura 2000 is Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds (OJ EU L of 2010, No. 20, item 7 as amended – replaced Directive 79/409/EEC of the European Parliament and of the Council of 2 April 1979 on the conservation of wild birds OJ EU L of 1979, No. 103, item 1 as amended – known as the Birds Directive) and Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora (OJ EU L of 1992, No. 206, item 7 as amended – known as the Habitats Directive). The date of the creation of the Natura 2000 network is considered to be 1979 when the Birds Directive was issued. These directives enable the implementation of a common environmental protection policy in the EU. As it has already been emphasized, under Polish law through the Act of 16 April 2004 on nature protection (OJ of 2013, item 627 as amended) a special form of environmental protection was created – Natura 2000 sites. In these areas, special legal regulations are in force provided in the protection plan for the area Natura 2000 or the protection tasks plan – see A. Niewiadomski, *European Ecological Network Nature 2000 – Opportunities and Threats*, “International Journal of Environmental, Earth Science and Engineering” 2013, Vol. VII, No. 9, p. 9–15; A. Lipiński, *Planowanie ochrony obszarów Natura 2000*, [in:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013, p. 341–357; E. Zębek, *Plany zadań ochronnych jako prawny instrument ochrony obszarów Natura 2000 w województwie warmińsko-mazurskim*, [in:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013, p. 359–374; M. Łazor, *Rola czynnika społecznego w opracowaniu planów ochrony dla obszarów Natura 2000 w ujęciu prawnoporównawczym*, [w:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013, p. 315–337; A. Traut-Seliga, *Udział społeczny w ochronie przyrody na obszarach Natura 2000 – potrzeby i oczekiwania*, [in:] *Prawo ochrony przyrody a procesy inwestycyjne*, ed. N. Ratajczak, D. Kopeć, Łódź 2011, p. 133–141.

¹⁷ The list of such practices is contained in the Annex to Regulation 1307/2013. Equivalent practices have been considered in relation to crop diversification “Requirement: at least three crops, the main crop covering a maximum of 75 %, and any one or more of the following applying: [there are at least four crops, lower maximum thresholds apply, there is a more appropriate selection of crops, such as, for example, leguminous, protein crops, crops not requiring irrigation or pesticide treatments, as appropriate, regional varieties of old, traditional or endangered crop types are included on at least 5 % of the rotated area”. In the case of crop rotation it was introduced “Requirement: at least three crops, the main crop covering a maximum of 75 %, and any one or both of the following applying: a more environmentally beneficial multiannual se-

ings exceed the area standards set out in the regulation. The agricultural practices favourable for the climate and the environment include crop diversification¹⁸; the

quence of crops and/or fallow is followed, there are at least four crops”. In accordance with the Annex to the Regulation equivalent practices in order to maintain permanent grasslands: “Requirement: maintenance of permanent grassland and any one or more of the following: Cutting regime or appropriate mowing (dates, methods, limits); Maintenance of landscape features on permanent grassland and control of scrub; Specified grass varieties and/or seeding regime for renewal depending on the grassland type, with no destruction of high nature value; Evacuation of forage or hay; Appropriate management for steep slopes; Fertiliser regime; Pesticide restrictions [...] Requirement: maintenance of permanent grassland and any one or more of the following: Extensive grazing (timing, maximum stocking density); Shepherding or mountain pastoralism; Using local or traditional breeds for grazing the permanent grassland”. Equivalent practices to pro-ecological areas are: considered “Ecological set-aside; Creation of »buffer zones« for high nature value areas, Natura 2000 or other biodiversity protection sites, including along hedgerows and water courses; Management of uncultivated buffer strips and field margins (cutting regime, local or specified grass varieties and/or seeding regime, re-seeding with regional varieties, no use of pesticides, no disposal of manure and/or mineral fertilisers, no irrigation, no soil sealing); Borders, in-field strips and patches managed for wildlife or specific fauna (herbaceous border, protection of nests, wildflower strips, local seed mix, unharvested crops); Management (pruning, trimming, dates, methods, restoration) of landscape features (trees, hedgerows, riparian woody vegetation, stone walls (terraces), ditches, ponds); Keeping arable peaty or wet soils under grass (with no use of fertilisers and no use of plant protection products); Production on arable land with no use of fertiliser (mineral fertiliser and manure) and/or plant protection products, and not irrigated, not sown with the same crop two years in a row and on a fixed place; Conversion of arable land into permanent grassland extensively used”.

¹⁸ In accordance with art. 44 of Regulation 1307/2013 we are dealing with crop diversification when “Where the arable land of the farmer covers between 10 and 30 hectares and is not entirely cultivated with crops under water for a significant part of the year or for a significant part of the crop cycle, there shall be at least two different crops on that arable land. The main crop shall not cover more than 75 % of that arable land. Where the arable land of the farmer covers more than 30 hectares and is not entirely cultivated with crops under water for a significant part of the year or for a significant part of the crop cycle, there shall be at least three different crops on that arable land. The main crop shall not cover more than 75 % of that arable land and the two main crops together shall not cover more than 95 % of that arable land”. The obligation of crop diversification does not include agricultural holdings: “where more than 75 % of the arable land is used for the production of grasses or other herbaceous forage, is land lying fallow, or is subject to a combination of these uses, provided that the arable area not covered by these uses does not exceed 30 hectares; where more than 75 % of the eligible agricultural area is permanent grassland, is used for the production of grasses or other herbaceous forage or for the cultivation of crops under water for a significant part of the year or for a significant part of the crop cycle, or is subject to a combination of these uses, provided that the arable area not covered by these uses does not exceed 30 hectares; where more than 50 % of the areas of arable land declared were not declared by the farmer in his aid application of the previous year and, where based on a comparison of the geo-spatial aid applications, all arable land is being cultivated with a different crop compared to that of the previous calendar year; that are situated in areas north of 62nd parallel or certain adjacent areas. Where the arable land of such holdings covers more than 10 hectares, there shall be at least two crops on the arable land, and none of these crops shall cover more than 75 % of the arable land, unless the main crop is grasses or other herbaceous forage, or land lying fallow”.

maintenance of existing permanent grasslands¹⁹ and the maintenance of the farmlands of the pro-ecological area²⁰. One should also keep in mind the possibilities of introducing equivalent practices already mentioned and clearly set out in Annex IX to the Regulation²¹.

In terms of relations of existing forms of environmental protection with Regulation 1307/2013, the most interesting matter is determining the semantic scope of actions that can be considered as maintaining permanent grasslands, or also maintaining a pro-ecological area. In this context, the question may arise whether a national park and Natura 2000 sites can be considered as areas that meet the

¹⁹ In accordance with art. 4 sec. 1 letter h of Regulation 1307/2013, EU Member States may consider permanent grasslands “means land used to grow grasses or other herbaceous forage naturally (self-seeded) or through cultivation (sown) and that has not been included in the crop rotation of the holding for five years or more; it may include other species such as shrubs and/or trees which can be grazed provided that the grasses and other herbaceous forage remain predominant as well as, where Member States so decide, land which can be grazed and which forms part of established local practices where grasses and other herbaceous forage are traditionally not predominant in grazing areas”.

²⁰ The Member State of EU may consider the following as pro-ecological areas: fallow areas, landscape elements, including elements located in the area adjacent to an eligible site, buffer zones without fertilization and pesticides, including buffer zones under permanent grasslands, where grazing and mowing can be carried out, cover crops or green cover (by weighing factor), nitrogen-fixing crops, areas under short rotation coppices, agro-forestry systems, belts of a plot adjacent to the edge of the forest, wooded areas in accordance with RDP, permanent crops with more than 20 trees, but not exceeding 250 pcs/ha, permanent crops on 10%+ inclination slopes, areas covered by equivalent practices to greening. In addition, it should be noted that the obligation of excluding agricultural lands for pro-ecological areas will not apply to those farms that have grasslands, cultivate grass or green fodder, set aside soil or grow legumes on at least 75% of the land.

²¹ The reasons for introducing equivalent practices have been set out in motive 40 of Regulation 1307/2013 indicating “In order to accommodate the diversity of agricultural systems and the different environmental situations across the Union, it is justified to recognise, in addition to the three greening practices established in this Regulation, practices covered by agri-environment-climate measures or certification schemes that are similar to greening and that yield an equivalent or higher level of benefit for the climate and the environment. For reasons of legal clarity these practices should be laid down in an Annex to this Regulation. Member States should decide whether to offer to farmers the possibility of using equivalent practices and the greening practices established in this Regulation in order to require the farmer to observe the practices best suited to ensure the objectives of the measure and they should notify the Commission of their decisions. For reasons of legal certainty, the Commission should assess whether the practices covered by the notified equivalent measures are covered by the Annex. If the Commission considers this not to be the case, it should notify Member States accordingly by means of an implementing act adopted without applying Regulation (EU) No 182/2011. In order to allow a simpler implementation of equivalence and for reasons of controllability, rules should be laid down as regards the area coverage of equivalent measures, taking into account the specific characteristics of agri-environment-climate measures and certification schemes. In order to ensure that equivalent practices are properly applied and that double funding is avoided, the power to adopt certain acts should be delegated to the Commission for the purpose of adding practices to the list of equivalent practices, establishing requirements for the national or regional certification schemes and, where necessary, establishing detailed rules for the calculation of related amounts”.

requirements described in the regulation, and whether they will be able to entitle a land owner to obtain the adequate payments for greening. Solving this problem is presented differently in areas of national parks and Natura 2000 sites²². Even more differently on areas where both forms of environmental protection apply.

The first issue is the matter of impact of the provisions of Regulation 1307/2013 on areas of national parks. This issue is relevant purely theoretically, given that on almost all the areas of national regulations apply concerning the European Ecological Network Natura 2000²³. Nevertheless, the necessity to specify in Regulation 1307/2013 the status of other forms of nature protection than Natura 2000 in relations with the new system of direct payments should be considered *de lege ferenda*.

At the outset it should be noted that, in accordance with the Polish act on environmental protection, the impact of Regulation 1307/2013 can be very limited, because according to art. 15 sec. 1 pt. 11 of the cited law on national park areas, it is prohibited to introduce production, trade and agricultural activities, with the exception of places indicated in the protection plan²⁴. This means that a farmer can conduct farming activity on the territory of a national park within strictly defined limits. The question arises whether such an area could be reported as an area eligible for payment for greening.

A farmer, as a holder of land²⁵ (it is not important whether he is a dependent or independent owner), a farmer conducting permissible farming activity under the national park protection plan is an entity, which can apply for payments for practices that are favourable for the climate and the environment. However, the problem is that not all practices will find application here. The general rule expressed in art. 43 sec. 10 of Regulation 1307/2013 indicates that farmers whose agricultural holdings are entirely or partly situated in areas covered by the Birds Directive and the Habitats Directive are entitled to payments for practices that are favourable to the climate and the environment, provided that they adhere to these practices, to the extent in which these practices are in accordance with the objec-

²² *Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jako nowy element otoczenia polskiej wsi i rolnictwa*, ed. A. Boltromiuk, Warszawa 2010; *Natura 2000 jako czynnik zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich regionu Zielonych Płuc Polski*, ed. A. Boltromiuk, M. Kłodziński, Warszawa 2011; J. Ciechanowicz-McLean, *Ochrona środowiska w działalności gospodarczej*, Warszawa 2003; J. Ciechanowicz-McLean, *Międzynarodowe prawo ochrony środowiska*, Warszawa 2001; J. Ciechanowicz-McLean, Z. Bukowski, B. Rakoczy, *Prawo ochrony środowiska: komentarz*, Warszawa 2008.

²³ http://www.mos.gov.pl/arttykul/2236_parki_narodowe/311_parki_narodowe.html, access on 3 March 2015.

²⁴ B. Rakoczy, *Ograniczenie praw i wolności jednostki ze względu na ochronę środowiska w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Toruń 2009.

²⁵ T. Kurowska, *Gospodarstwo rodzinne czy gospodarstwo rozwojowe. Dylematy wyboru*, [in:] *Prawo rolne u progu Unii Europejskiej*, ed. S. Prutis, Białystok 1998; B. Jeżyńska, *Wspólnotowa typologia gospodarstw rolnych. Zagadnienia wybrane*, „Studia Iuridica Agraria” 2009, Vol. VII, p. 129–141.

tives of these directives in the given agricultural holding. This provision does not include the areas of national parks directly, nor any other form of environmental protection outside the Natura 2000 sites.

Some elaboration on these regulations can be found in art. 45 sec. 1 of Regulation 1307/2013 in terms of permanent grasslands. Under this provision, Member States shall designate permanent grasslands, which are environmentally sensitive in areas covered by the Birds Directive and the Habitats Directive, including peat soils and wetlands located in those areas, and which require strict protection to meet the objectives of those Directives. In the second sentence of this section, however, a legal possibility of recognizing areas of national parks as permanent grasslands has been created. It is indicated in art. 45 sec. 1 of the second paragraph that Member States may, in order to provide the protection of environmentally valuable permanent grasslands, decide to designate further areas that are environmentally sensitive located outside the areas covered by the Birds Directive and the Habitats Directives, including permanent grasslands soils rich in carbon.

This situation means that a farmer can receive payment for greening only in situations where the property forming part of the national park is recognized as permanent grassland by a special procedure provided for in Regulation 1307/2013. In this regard, national parks are in a worse legal position than Natura 2000 sites, which legal status in all practices favourable for the climate and the environment has been clearly defined.

The situation in which the farmer will conduct agricultural activities on the area of a national park is extremely rare in practice²⁶. Thus, the problem of loopholes raised above in relation to disregarding forms of environmental protection – national parks as areas which fully meet the requirements on practices that are favourable for the climate and the environment, seems to be more a theoretical problem than a practical one²⁷.

Assessment of relations between Regulation 1307/2013 and national regulations concerning Natura 2000 sites takes on completely different significance in practice²⁸. It should be noted that, in accordance with already cited art. 43 sec.

²⁶ C. Okołów, *Park parkowi nierówny, czyli o Międzynarodowej Klasyfikacji Obszarów Chronionych*, „Parki Narodowe” 1996, No. 1; K. Kaźmierska-Stępiak, *Samodzielność gospodarcza parków narodowych w świetle nowelizacji ustawy o ochronie przyrody z 18 sierpnia 2011 r.*, [in:] *Prawo ochrony przyrody a wolność gospodarcza*, ed. M. Górski, Łódź–Poznań 2011; D. Strus, *Właściwość organów jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu i funkcjonowaniu niektórych form ochrony przyrody*, [in:] *Administracja publiczna a ochrona przyrody. Zagadnienia ekonomiczne, społeczne oraz prawne*, ed. M. Górski, M. Niedziółka, R. Stec, D. Strus, Warszawa 2012, p. 165–174.

²⁷ A. Niewiadomski, *Ausgewählte rechtliche Probleme in der Funktionsweise des Europäischen Ökologischen Netzes Natura 2000*, “Studia Iuridica” 2014, Vol. LIX, p. 231–246.

²⁸ M. Głogowska, *Modele konfliktów społecznych na obszarach Natura 2000 w Polsce*, [in:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013, p. 257–272; M. Woźniak, *Natura 2000 jako obszar konfliktogen-*

10 of Regulation 1307/2013, areas to which the Birds Directive or the Habitats Directive are applied are considered to be qualified as meeting the requirements of practices that are favourable for the climate and the environment. This general standard applies to all the mentioned practices. A farmer conducting agricultural activity in Natura 2000 areas (in Poland, in this respect, harmonization has been done of both directives in the environmental protection act) at the same time meets the requirements entitling to receive payment for greening.

It should be noted that agricultural activities on Natura 2000 sites is subject to numerous restrictions provided for in the protection plans for Natura 2000 sites, or in the protection tasks plans²⁹. They may provide a number of prohibitions relating to the traditional method of conducting extensive agriculture³⁰. These regulations, which are generally applicable laws overlap with normalizations provided for in Regulation 1307/2013. For example, one can point out the ban on converting and ploughing permanent grasslands situated on these areas, which is set out in art. 45 sec. 1 paragraph 3. Such a ban may also result from the mentioned plans concerning Natura 2000 sites.

The combination of national and European regulations as regards to imposing on an agricultural producer operating on Natura 2000 sites obligations under successive laws may result in a conflict of law in the scope of the order of their validity, execution and possible consequences of failure to perform them. Incidentally, it can be added that some farmers, in addition to the mentioned obligations under public law, will be required to implement the undertaken agri-environmental-climatic commitments. In this case, an important legal issue will occur in terms of which of these obligations shall prevail. The hierarchy of standards according to legal sources indicates that the application of Regulation 1307/2013 will have priority. This is all the more justified, because the European legislation clearly states sanctions for the non-performance of obligations in the form of lack of direct payments for lands.

ny, [in:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013, p. 237–255.

²⁹ D. Trzcńska, *Natura 2000 a ograniczenie możliwości korzystania z nieruchomości*, [in:] *Wybrane problemy prawa ochrony środowiska*, ed. B. Rakoczy, M. Pchałek, Warszawa 2010, p. 153–162; T. Suski, K. Kaźmierska-Stępnia, *Istota prawa własności na obszarach Natura 2000*, [in:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013, p. 85–103; J. S. Kierzkowska, *Plan ochrony obszarów chronionych w świetle prawa*, [in:] *Prawo ochrony przyrody. Stan obecny, problemy, perspektywy*, ed. D. Kopeć, N. Ratajczak, Łódź 2008, p. 122 and n.

³⁰ J. Ciechanowicz-McLean, T. Bojar-Fijałkowski, *Działalność gospodarcza na obszarach Natura 2000*, [in:] *Wspólnotowe prawo ochrony środowiska i jego implementacja w Polsce trzy lata po akcesji*, ed. J. Jendrośka, M. Bar, Wrocław 2008, p. 147 and n.; E. Klisz, *Prawne ograniczenia zasady wolności gospodarczej w ujęciu ekologicznym*, “Gdańskie Studia Prawnicze” 2000, No. 7, p. 262 and n.

Another legal situation of the functioning of national parks and Natura 2000 sites³¹ in coexistence with rural areas is the possibility of both forms of nature protection occurring on a given site. This is all the more important that all national parks are included in the European Ecological Network Natura 2000. A new legal issue is to determine the applicability of Regulation 1307/2013 for this type of property. Dual legal regime of national parks and Natura 2000 sites is strengthened by the nature protection system, and thus increases the level of environmental protection, but it also gives rise to a number of legal problems. New issues of legal conflicts have to be added³² to the already described problems in legal sciences associated with compensation for the introduction of new forms of environmental protection, the scope of competence of particular bodies, the legal status of individual national laws governing the operation of national parks and Natura 2000 sites, the management of these forms of environmental protection, or method of their creation, not only in terms of national law, but also European law.

On areas where both forms of nature protection apply, in accordance with the discussed provisions of art. 43 of Regulation 1307/2013, provisions relating to the recognition of these areas as meeting the requirements of introducing practices that are favourable for the climate and the environment shall apply. In accordance with the actual situation in Poland, almost all areas of national parks are covered by the regulations of the Birds Directive and the Habitats Directives. Farmers conducting agricultural activities in national parks, which are also Natura 2000 sites, will be able to apply for using direct payments for greening.

Outside the area of the provisions of Regulation 1307/2013 are other forms of nature protection set out in the Polish nature protection act. In particular, this applies to the legal situation in landscape parks.

Buffer zones of national parks were also not covered by the new provisions of practices favourable for the climate. In addition to the regulations of the environmental protection act, Regulation 1307/2013 does not determine directly the legal situation of farmers conducting agricultural activities in these areas. It can only be recognized, like in the case of national parks, that the solution to this problem is found in art. 45 sec. 1 of Regulation 1307/2013, but only in relation to permanent grasslands. In order to ensure the protection of environmentally valuable permanent grasslands, the Member State should decide to designate other

³¹ B. Jeżyńska, *Obszary Natura 2000 w ramach Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej*, [in:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patryczna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013, p. 709–721; A. Szymecka, *Nowe wyzwania Wspólnej Polityki Rolnej. Uwarunkowania systemowe*, [in:] *Ocena prawna health check na przyszłość Wspólnej Polityki Rolnej. Zbiór ekspertyz w ramach projektu badawczego*, ed. A. Sokala, B. Rakoczy, Toruń 2010, p. 37–61; D. Lebowa, *Wybrane aspekty sieci Natura 2000 w prawie polskim*, [in:] *Człowiek a środowisko. Aspekty prawno-społeczne*, ed. E. Ura, J. Stelmasiak, S. Pieprzny, Rzeszów 2010, p. 145 and n.

³² P. Czechowski, A. Niewiadomski, *Natura 2000 a parki narodowe...*, p. 101–116; Z. Bukowski, *Wybrane uwarunkowania prawne...*, p. 159–167.

environmentally sensitive areas located outside the areas covered by the Birds Directive and the Habitats Directive, including permanent grasslands on soils rich in carbon. Environmentally sensitive areas can definitely be buffer zones of national parks.

Incidentally, it should be noted that most areas classified as national park buffer zones are covered by the regulations set out by the European Ecological Network Natura 2000³³.

The discussed practices that are favourable for the climate and the environment occurring in national parks and Natura 2000 sites must be connected not only with the obligations arising from the relevant protection plans provided for each of these forms of environmental protection, but also serve as a basis to apply for further assistance from European funds intended for farmers.

An example are the legal instruments referred to in Regulation No. 1305/2013 of the European Parliament and of the Council (EU) of 17 December 2013 on supporting rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Regulation No. 1698/2005 of the Council (EC)³⁴. Art. 30 provides for a special payment system for Natura 2000 sites. It includes support granted annually per hectare of arable land or per hectare of forest in order to compensate the beneficiaries the additional costs and income foregone as a result of disadvantages in given areas related to the implementation of the Birds Directive and the Habitats Directive³⁵. Farmers and private forest owners, as well as associations of private forest owners may apply for assistance³⁶. Only agri-environmental-climatic obligations can be financed, which go beyond practices favourable for the environment and the climate or equivalent practices.

This additional support scheme provided for in the new Rural Development Programme for 2014–2020 approved by the European Commission includes in the

³³ R. Olaczek, *Nadzieje i rozczarowania w związku z Naturą 2000*, [in:] *Natura 2000: szanse i zagrożenia*, Warszawa 2010, p. 9–18; T. Kurowska, *Obszar specjalny jako postać ingerencji administracji w sferę uprawnień właściciela nieruchomości gruntowej*, “*Studia Iuridica Silesiana*” 1979, No. 6, p. 48 and n.

³⁴ OJ EU L No. 347, item 487 as amended and Regulation No. 807/2014 delegated to the Commission (EU) of 11 March 2014 supplementing Regulation No. 1305/2013 of the European Parliament and of the Council (EU) on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and introducing transitional provisions (OJ EU L No. 227, item 1) where in art. 9 double financing of agricultural practices favourable for the climate and the environment and equivalent practices as agri-environmental-climatic obligations is explicitly excluded.

³⁵ A. Bałtromiuk, *Wpływ sieci Natura 2000 na rozwój obszarów wiejskich w Polsce*, [in:] *Przestrzenne, społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce*, ed. M. Stany, M. Drygas, Warszawa 2010, p. 138 and n.

³⁶ K. Fronczak, *Lasy Państwowe w ochronie przyrody*, “*Przyroda Polska*” 2009, No. 2, p. 5 and n.

Polish legal system not only Natura 2000 sites, but also national parks, which are also covered by the legal regime of Natura 2000 sites³⁷.

The selected legal problems presented above in relations between national parks and Natura 2000 sites indicate the need for legislative action, which would settle the scope of validity of particular laws in their areas³⁸. New regulations on “greening” of the Common Agricultural Policy³⁹ are designed to strengthen environmental protection in the Member States of the European Union. At the same time they do not take into account the specificities of each country and the forms of environmental protection present in their legal systems⁴⁰.

Farmers conducting agricultural activities in national parks and Natura 2000 areas can be confused by further public legal regulations⁴¹, which they should follow in order to be eligible entities for obtaining appropriate assistance from European funds. Farmers should also be made aware that the provisions contained in Regulation 1307/2013 take precedence over national law and should be directly applicable. However, the problem may turn out to be the possibility of applying these regulations on a larger scale. It should be noted that this regulation is activated when a farmer wants to use any financial assistance from European funds. In order to successfully apply for it, he must meet all the specific requirements for practices that are favourable for the environment and the climate or equivalent practices.

The problem will be to appropriately inform farmers about the benefits for them from new solutions and encouraging them to take advantage of altered forms of assistance in the scope of direct payments. Even today, when the principle of cross-compliance applies⁴² more than 700 thousand eligible agricultural holdings do not use the available financial assistance. New environmental and climatic requirements for nature protection can only increase the number of farmers who will not benefit from direct payments at all. Locating their activities in national

³⁷ B. Jeżyńska, R. Pastuszko, *Pakiet legislacyjny WPR 2014–2020 w świetle podstaw prawa UE i prawa międzynarodowego. Kompleksowa analiza prawna*, Biuro Analiz i Dokumentów, OE–186, 2012.

³⁸ B. Iwańska, *Koncepcja zintegrowanych planów ochrony dla parków narodowych i obszarów Natura 2000*, “Prawo i Środowisko” 2009, No. 3, p. 100 and n.

³⁹ A. Jurcewicz, *Charakterystyka wspólnej polityki rolnej*, [in:] A. Jurcewicz, B. Kozłowska, E. Tomkiewicz, *Polityka rolna Wspólnoty Europejskiej w świetle ustawodawstwa i orzecznictwa*, Warszawa 1995, p. 50–57; A. Lichorowicz, *Wspólna Polityka Rolna*, [in:] *Prawo Unii Europejskiej*, Warszawa 2004, ed. J. Barcz, p. 851 and n.

⁴⁰ M. A. Król, *Wpływ regulacji prawno-rolnej na zakres korzystania z gruntu rolnego*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2005, Vol. LXXII, p. 111 and n.; M. A. Król, *Racjonalna gospodarka rolna na obszarach objętych prawnymi formami ochrony przyrody*, „Studia Iuridica Agraria” 2011, Vol. IX, p. 314–326.

⁴¹ T. Suchar, *Ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości w związku z ochroną środowiska*, “Nieruchomości” 2011, No. 1, p. 15 and n.

⁴² B. Jeżyńska, *Znaczenie i funkcje zasady cross-compliance w systemie rolniczych dopłat bezpośrednich*, „Studia Iuridica Lubliniensia” 2010, No. 13, p. 35–50.

parks or Natura 2000 sites is of secondary importance in this regard. An information campaign among farmers should be started today on new rules and criteria for access to help in order to achieve not only the objective of increasing the level of environmental protection, but also for farmers to benefit more from available assistance resources.

The main *de lege ferenda* legal issue is the conflicting nature of European and national legal norms. In this respect, comprehensive legal analysis should be conducted both in the sphere of public law, as well as private-public environmental obligations of farmers. On this basis it is possible to develop a model of using existing legislation, which in turn will prevent conflicts arising under the applicable regulations.

**SELECTED LEGAL ISSUES OF MODERN FORMS
OF ENVIRONMENTAL PROTECTION ON THE EXAMPLE
OF NATIONAL PARKS AND THE NETWORKS OF NATURA 2000
SITES, TAKING INTO ACCOUNT COEXISTENCE
WITH AGRICULTURE**

Summary

Modern Polish agriculture in the new national and EU financial perspective for the period 2014–2020 is facing new challenges regarding the introduction of practices that are favourable for the climate and the environment, i.e. the so-called “greening” of the Common Agricultural Policy. The problem will be to appropriately inform farmers about the benefits from new solutions and encouraging them to take advantage of altered forms of assistance in the scope of direct payments. Even today, when the principle of cross-compliance applies, more than 700 thousand eligible agricultural holdings do not use the available financial assistance. New environmental and climatic requirements for nature protection can only increase the number of farmers who will not benefit from direct payments at all. The main *de lege ferenda* legal issue is the conflicting nature of the European and national legal norms. In this respect, comprehensive legal analysis should be conducted both in the sphere of public law, as well as private-public environmental obligations of farmers.

BIBLIOGRAFIA

- Bałtromiuk A., *Wpływ sieci Natura 2000 na rozwój obszarów wiejskich w Polsce*, [in:] *Przestrzenne, społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce*, ed. M. Stany, M. Drygas, Warszawa 2010
- Bukowski Z., *Konstytucyjne podstawy obowiązków państwa w zakresie ochrony środowiska*, „Prawo i Środowisko” 2002, No. 4
- Bukowski Z., *Wybrane uwarunkowania prawne odnoszące się do obszarów Natura 2000 stanowiących park narodowy*, [in:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013
- Cichocki Z., Stankiewicz J., *Ochrona przyrody w świetle wdrażania zobowiązań międzynarodowych a udział społeczności lokalnej w podejmowaniu decyzji*, [in:] *Prawo ochrony przyrody. Stan obecny, problemy, perspektywy*, ed. D. Kopeć, N. Ratajczak, Łódź 2008
- Ciechanowicz-McLean J., *Interes publiczny w prawie ochrony środowiska*, [in:] *Problemy współczesnego ustrojodawstwa. Księga jubileuszowa profesora Bronisława Jastrzębskiego*, ed. J. Dobkowski, Olsztyn 2007
- Ciechanowicz-McLean J., *Międzynarodowe prawo ochrony środowiska*, Warszawa 2001
- Ciechanowicz-McLean J., *Ochrona środowiska w działalności gospodarczej*, Warszawa 2003
- Ciechanowicz-McLean J., Bojar-Fijałkowski T., *Działalność gospodarcza na obszarach Natura 2000*, [in:] *Wspólnotowe prawo ochrony środowiska i jego implementacja w Polsce trzy lata po akcesji*, ed. J. Jendrośka, M. Bar, Wrocław 2008
- Ciechanowicz-McLean J., Bukowski Z., Rakoczy B., *Prawo ochrony środowiska: komentarz*, Warszawa 2008
- Czechowski P., Niewiadomski A., *Natura 2000 a parki narodowe – wybrane problemy prawne*, [in:] *Administracja publiczna a ochrona przyrody. Zagadnienia ekonomiczne, społeczne oraz prawne*, ed. M. Górski, M. Niedziółka, R. Stec, D. Strus, Warszawa 2012
- Czechowski P., Niewiadomski A., *Tendencje rozwoju polskiego prawa rolnego w związku z nabyciem członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, „Studia Iuridica Agraria” 2009, Vol. VII
- Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jako nowy element otoczenia polskiej wsi i rolnictwa*, ed. A. Bałtromiuk, Warszawa 2010
- Fronczak K., *Lasy Państwowe w ochronie przyrody*, “Przyroda Polska” 2009, No. 2
- Głogowska M., *Modele konfliktów społecznych na obszarach Natura 2000 w Polsce*, [in:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013
- Gruszecki K., *Następstwa prawne wyznaczenia otuliny parków narodowych oraz rezerwatów przyrody*, “Casus” 2006, No. 1
- Iwańska B., *Koncepcja zintegrowanych planów ochrony dla parków narodowych i obszarów Natura 2000*, “Prawo i Środowisko” 2009, No. 3
- Jeżyńska B., *Obszary Natura 2000 w ramach Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej*, [in:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013

- Jeżyńska B., *Wspólnotowa typologia gospodarstw rolnych. Zagadnienia wybrane*, „Studia Iuridica Agraria” 2009, Vol. 7
- Jeżyńska B., *Znaczenie i funkcje zasady cross-compliance w systemie rolniczych dopłat bezpośrednich*, „Studia Iuridica Lubliniensia” 2010, No. 13
- Jeżyńska B., Pastuszko R., *Pakiet legislacyjny WPR 2014–2020 w świetle podstaw prawa UE i prawa międzynarodowego. Kompleksowa analiza prawna*, Biuro Analiz i Dokumentów, OE–186, 2012
- Jurcewicz A., *Charakterystyka wspólnej polityki rolnej*, [in:] A. Jurcewicz, B. Kozłowska, E. Tomkiewicz, *Polityka rolna Wspólnoty Europejskiej w świetle ustawodawstwa i orzecznictwa*, Warszawa 1995
- Jurcewicz A., *Traktatowe podstawy unijnego prawa rolnego w świetle orzecznictwa. Zagadnienia wybrane*, Warszawa 2012
- Kaźmierska-Stępnik K., *Samodzielność gospodarcza parków narodowych w świetle nowelizacji ustawy o ochronie przyrody z 18 sierpnia 2011 r.*, [in:] *Prawo ochrony przyrody a wolność gospodarcza*, ed. M. Górski, Łódź–Poznań 2011
- Kierzkowska J. S., *Plan ochrony obszarów chronionych w świetle prawa*, [in:] *Prawo ochrony przyrody. Stan obecny, problemy, perspektywy*, ed. D. Kopeć, N. Ratajczak, Łódź 2008
- Klisz E., *Prawne ograniczenia zasady wolności gospodarczej w ujęciu ekologicznym*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2000, No. 7
- Król M. A., *Obszary o wysokich wartościach przyrodniczych i ich znaczenie w ochronie różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich*, [in:] *Administracja publiczna a ochrona przyrody. Zagadnienia ekonomiczne, społeczne oraz prawne*, ed. M. Górski, M. Niedziółka, R. Stec, D. Strus, Warszawa 2012
- Król M. A., *Racjonalna gospodarka rolna na obszarach objętych prawnymi formami ochrony przyrody*, „Studia Iuridica Agraria” 2011, Vol. IX
- Król M. A., *Wpływ regulacji prawno-rolnej na zakres korzystania z gruntu rolnego*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2005, Vol. LXXII
- Kurowska T., *Gospodarstwo rodzinne czy gospodarstwo rozwojowe. Dylematy wyboru*, [in:] *Prawo rolne u progu Unii Europejskiej*, ed. S. Prutis, Białystok 1998
- Kurowska T., *Obszar specjalny jako postać ingerencji administracji w sferę uprawnień właściciela nieruchomości gruntowej*, „Studia Iuridica Silesiana” 1979, No. 6
- Lebowa D., *Wybrane aspekty sieci Natura 2000 w prawie polskim*, [in:] *Człowiek a środowisko. Aspekty prawno-społeczne*, ed. E. Ura, J. Stelmasiak, S. Pieprzny Rzeszów 2010
- Lichorowicz A., *Wspólna Polityka Rolna*, [in:] *Prawo Unii Europejskiej*, ed. J. Barcz, Warszawa 2004
- Lipiński A., *Planowanie ochrony obszarów Natura 2000*, [in:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013,
- Łazor M., *Rola czynnika społecznego w opracowaniu planów ochrony dla obszarów Natura 2000 w ujęciu prawno-porównawczym*, [w:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013
- Natura 2000 jako czynnik zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich regionu Zielonych Płuc Polski*, ed. A. Boltromiuk, M. Kłodziński, Warszawa 2011

- Niewiadomski A., *Ausgewählte rechtliche Probleme in der Funktionsweise des Europäischen Ökologischen Netzes Natura 2000*, „*Studia Iuridica*” 2014, Vol. LIX
- Niewiadomski A., *European Ecological Network Nature 2000 – Opportunités and Threats*, „*International Journal of Environmental, Earth Science and Engineering*” 2013, Vol. 7, No. 9
- Niewiadomski A., *Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 a zrównoważony rozwój obszarów wiejskich*, „*Studia Iuridica Agraria*” 2013, Vol. XI
- Okolów C., *Park parkowi nierówny, czyli o Międzynarodowej Klasyfikacji Obszarów Chronionych*, „*Parki Narodowe*” 1996, No. 1
- Ołaczek R., *Nadzieje i rozczarowania w związku z Naturą 2000*, [in:] *Natura 2000: szanse i zagrożenia*, Warszawa 2010
- Rakoczy B., *Ograniczenie praw i wolności jednostki ze względu na ochronę środowiska w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Toruń 2009
- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2012*, Warszawa 2012
- Strus D., *Właściwość organów jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu i funkcjonowaniu niektórych form ochrony przyrody*, [in:] *Administracja publiczna a ochrona przyrody. Zagadnienia ekonomiczne, społeczne oraz prawne*, ed. M. Górski, M. Niedziółka, R. Stec, D. Strus, Warszawa 2012
- Suchar T., *Ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości w związku z ochroną środowiska*, „*Nieruchomości*” 2011, No. 1
- Suski T., Kaźmierska-Stępnia K., *Istota prawa własności na obszarach Natura 2000*, [in:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013
- Szymecka A., *Nowe wyzwania Wspólnej Polityki Rolnej. Uwarunkowania systemowe*, [in:] *Ocena prawna health check na przyszłość Wspólnej Polityki Rolnej. Zbiór ekspertyz w ramach projektu badawczego*, ed. A. Sokala, B. Rakoczy, Toruń 2010
- Tomkiewicz E., Bocheński M., *Polityka rozwoju obszarów wiejskich w perspektywie lat 2014–2020 w kontekście nowych wyzwań*, „*Studia Iuridica Agraria*” 2012, Vol. X
- Traut-Seliga A., *Udział społeczny w ochronie przyrody na obszarach Natura 2000 – potrzeby i oczekiwania*, [in:] *Prawo ochrony przyrody a procesy inwestycyjne*, ed. N. Ratajczak, D. Kopeć, Łódź 2011
- Trzczińska D., *Natura 2000 a ograniczenie możliwości korzystania z nieruchomości*, [in:] *Wybrane problemy prawa ochrony środowiska*, ed. B. Rakoczy, M. Pchalek, Warszawa 2010
- Woźniak M., *Natura 2000 jako obszar konfliktogenny*, [in:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013
- Zębek E., *Plany zadań ochronnych jako prawny instrument ochrony obszarów Natura 2000 w województwie warmińsko-mazurskim*, [in:] *Problemy wdrażania systemu Natura 2000 w Polsce*, ed. A. Kaźmierska-Patrzyzna, M. A. Król, Szczecin–Łódź–Poznań 2013

KEYWORDS

agricultural law, Natura 2000, greening, Common Agricultural Policy

SŁOWA KLUCZOWE

prawo rolne, Natura 2000, zazielenienie, Wspólna Polityka Rolna

Waldemar Gontarski

Europejska Wyższa Szkoła Prawa i Administracji

SATYRA ANTYCZNA A WSPÓŁCZESNE STANDARDY PRAWNE WYPOWIEDZI PRASOWEJ

1. WPROWADZENIE

Współczesne standardy prawne satyry i innych form wypowiedzi ocennych, a także prasowych wypowiedzi opisowych, znajdują podstawy aksjologiczne w standardach antycznych. Abstrahując od tego, w jaki sposób standardy te przeniknęły do współczesności, uzasadnienia tak sformułowanej tezy należy poszukiwać przede wszystkim w etyce Arystotelesa i w satyrze rzymskiej oraz w źródłach prawa rzymskiego i w pozaprawniczych tekstach łacińskich z tamtego okresu, a także w średniowiecznych pracach Tomasza z Akwinu, które rozpowszechniły *Corpus Aristotelicum*. Tak pojmowane źródła antyczne i średniowieczne można porównać z szeroko rozumianymi standardami współczesnymi, przede wszystkim rekonstruowanymi na podstawie orzecnictwa strasburskiego i polskiego prawa krajowego z uwzględnieniem wyników analizy komparatystycznej.

Nauka polska jest w szczególności związana z rozpowszechnianiem w naszym kręgu kulturowym standardów arystotelesowskich. Stało się tak za sprawą tłumaczenia na język staropolski *Etyki nikomachejskiej*, dokonanego u schyłku renesansu przez profesora Akademii Krakowskiej Sebastiana Petrycego (przekład ten został wykorzystany w niniejszym opracowaniu), gdy tłumaczenia nowożytne mieli już Francuzi, Hiszpanie i Włosi, ale jeszcze nim pojawiły np. przekłady angielskie i niemieckie.

Sięgając z kolei do kolebki wypowiedzi satyrycznej, zauważamy, że istotą satyry jest prawda, która współcześnie bywa utożsamiana ze zwrotem „prawda arystotelesowska”. *Ridentem dicere verum quid vetat?*¹ („śmiejąc się, prawdę

¹ Q. Horatius Flaccus, *Sermones*, 1.1.24–25, [w:] *Wybór z satyr Horacjusza. Przekłady satyr: Lucyliusza, Persjusza, Juwenalisa. Satyry bezpośrednim źródłem wiadomości o życiu i zapatrywaniach poety*, oprac. F. Dubas, Lwów 1938, s. 39.